

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

AVRUPA İKTİSADI VE İŞLETME ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE ORTAK
TARIM POLİTİKASINA UYUM SÜRECİ VE OLASI
ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Veli Onur ÖZTÜRK

İstanbul - 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
AVRUPA İKTİSADI VE İŞLETME ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE ORTAK
TARIM POLİTİKASINA UYUM SÜRECİ VE OLASI
ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Veli Onur ÖZTÜRK

Danışman: Doç. Dr. T. Mesut EREN

İstanbul - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğüne

Enstitünüz, Avrupa Birliği İktisadi Anabilim Dalı Türkçe / İngilizce Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Veli Onur Öztürk**, tarafından hazırlanan, “**Türkiye’nin Avrupa Birliği Sürecinde Ortak Tarım Politikasına Uyum Süreci ve Olası Etkilerin Değerlendirilmesi**” başlıklı bu çalışma, **25.11.2019** tarihin de yapılan savunma sınavı sonucunda **OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞUYA BAŞARILI** bulunarak aşağıda isimleri yazılı jüri üyeleri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Mesut EREN

Danışman

Doç. Dr. İmre ERSOY

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Erginbay UĞURLU

Jüri Üyesi

Onay
Prof. Dr. Muzafer Dardan
Müdür
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

27/11/2019 tarih ve 2019/30 sayılı Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyad	: Veli Onur ÖZTÜRK
Anabilim Dalı	: Avrupa Birliği İktisadı
Programı	: Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. T. Mesut EREN
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans - Kasım 2019
Anahtar Kelimeler	: Ortak Tarım Politikası, Tarım Mevzuatı, Avrupa Birliği, Uyum Politikası, Tarım Ticareti, Türkiye.

ÖZET

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE ORTAK TARIM POLİTİKASINA UYUM SÜRECİ VE OLASI ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın inceleme alanını oluşturan Ortak Tarım Politikası'nın Spaak raporundan 1957 yılında Roma Antlaşmasına, Roma Antlaşmasından reformlara ve reformlardan ise günümüze uzanan süreçte geçirdiği değişimlerle beraber incelenmiştir. Her genişlemede benzer problemleri yaşayan ülkeler ve Avrupa Birliği açısından geçmişten yola çıkarak Örneğin Yunanistan'ın yaşadığı adaptasyon sorununun çözümüne benzer Türkiye içinde bir politika geliştirilebileceği gözlemlenmiştir. Türk Tarımı 'nın Avrupa Birliği üyelik sürecinde Tarımsal Ticareti ve OTP'ye uyum konusunda yaşanan sıkıntılar ve bunlarla beraber uyum sağlanan mevzuatı ile Türkiye'nin etkilendiği süreç incelenmiştir. Avrupa Birliği'nin bu süreci nasıl değerlendirdiği ve etkilendiği incelenmiştir. Sonuç olarak Türkiye avantajlı olduğu ürünlerde ticarete dahil olursa ve makineleşme, Tarımsal Girdi farkı, gibi sorunlar çözümlerse Türkiye'nin en büyük Ticari ortaklarından ve dış ticaretinin büyük çoğunluğunu gerçekleştirdiği Avrupa Birliği pazarında en önemli hususun Türk çiftçisine rekabet edebilme imkanı olduğu ve belli bir vade de olumlu etkileneceğinin ortaya çıkacağı gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın temel bulgusu olarak TR ve AB tarım ticaretinin birleştiği noktada doğru yaklaşımlar, koruma sistemleri ya da desteklemeler gibi yardımcı çözümlerle adaptasyon sağlanabileceği ve bu durumun her iki taraf içinde pozitif etki yababileceği ortaya konmuştur.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Veli Onur ÖZTÜRK
Fields : European Union Economics
Programme : Master with Thesis
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. T. Mesut EREN
Degree Awarded and Date : Master - November 2019
Keywords : Common Agricultural Policy, Agricultural Legislation, European Union, Cohesion Policy, Agriculture Union, Turkey.

ABSTRACT

ADAPTATION PROCESS AND EVALUATION OF POSSIBLE EFFECTS OF TURKEY The EUROPEAN UNION COMMON AGRICULTURAL POLICY PROCESS

The study area of the study was examined from the Spaak report of the Common Agricultural Policy to the Treaty of Rome in 1957, from the Treaty of Rome to the reforms and from the reforms to the present. Turkish Agriculture's Agricultural Trade in the European Union accession process and in compliance with the CAP shortage of experienced and processes that Turkey was impressed with the harmonized legislation was examined in conjunction with them. How the European Union evaluated and affected this process was examined. As a result; If the products included in the trade to be advantageous Turkey and if problems such as mechanization, agricultural input difference are solved

Turkey's largest trading partner, the European Union and the market realized the majority of foreign traders have had the opportunity to compete with the Turkish farmer's most important issues, and a certain maturity has been observed to occur will be looking positively affected.

As the main discovery of this study, it has been demonstrated that adaptation can be achieved with the right solutions such as correct approaches, protection systems or supports at the junction of TR and EU agricultural trade and this situation may have positive effect on both sides.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLO LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAK TARIM POLİTİKASI

1.1. Ortak Tarım Politikası nedir?	3
1.2. Ortak Tarım Politikası'nın Tarihsel süreci	4
1.2.1. Spaak Raporu	6
1.2.2. Roma Ant. (Treaty Of Rome).....	10
1.3. Topluluk Tercihi	14
1.4. Tek Pazar	14
1.5. Mali Dayanışma ve Desteklemeler	14
1.6. Reformlar	15
1.6.1. Ortak Piyasa Düzenlemeleri (OPD)	19
1.6.1.1. İthalat Güvenlik Mekanizmaları	20
1.6.1.2. İhracat Güvenlik Mekanizmaları	21
1.6.1.3. Diğer Koruma Mekanizmaları	22
1.6.2. 1988 Reformu	22
1.6.3. 1992 MacSharry Reformları	23
1.6.4. Gündem 2000 Reformları	24
1.6.5. OTP'nin Ara Dönem Değerlendirmesi	27
1.6.6. 2003 Reformu	28
1.6.7. 2008 Reformu	30

1.6.8. 2013 Reformu.....	31
1.7. OTP'nin Karar Alma Süreci	32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ TARIM TİCARETİ

2.1. Türk Tarımı.....	34
2.2. Türkiye-AB Arasındaki Tarım Ticareti	36
2.3. Tarımda Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Anahtarı Uyum.....	40
2.3.1. AB'ye Uyum Sürecinde Tarım ve IPARD.....	44
2.3.1.1. IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance)	44
2.3.1.2. Uyum Süreci Adımları	45
2.3.1.3. Diğer Mevzuata Uyum Çalışmaları.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE AB TARIMININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Türkiye-AB Tarımının karşılaştırılması	55
3.3. Tarımsal İstihdam ve Çiftçi Niteliği:.....	64
3.3.1. AB'de Ortalama İşletmelerin Büyüklüğü Türkiye İşletmelerinin Üç Katı	64
3.4. AB'ye Göre "Tarımsal Girdi" Kullanımı	65
3.4.1. Makineleşme ve Teknolojik Göstergeler.....	66
3.4.2. Üretim ve Verimlilik Farkı:.....	66

SONUÇ	69
--------------------	-----------

EKLER	72
--------------------	-----------

KAYNAKÇA.....	76
----------------------	-----------

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Toplam Nüfus İçinde Kırsal Nüfusun oranı.....	39
Tablo 2: Dünya Ekonomisinde En büyük 20 Ülke (2019,M\$)	55
Tablo 3: Dünya Tarımsal Üretiminde En Büyük 20 Ülke (2019, Milyar Dolar)	56
Tablo 4: Dünya Tarımsal Ürün Ticareti (2018, Milyon Dolar)	58
Tablo 5: Avrupa Birliği'nin 2017 Yılı Ekonomik Göstergeleri.....	58
Tablo 6: Türkiye'nin 2017 Ekonomik Göstergeleri	59
Tablo 7: Tarımsal İstihdam, Üretim Değeri ve Ekonomi İçinde olan Ağırlık Tablosu.....	60
Tablo 8: Tarımda Aktif Nüfus (Toplam Tarım) (2018 Yılı)	60
Tablo 9: Nüfus ve Tarım İlişkisi Grafiği.....	61
Tablo 10: Tarımsal İhracatta İlk 26'da Olan Ülkelerde Petrol Fiyatı (2016, \$).....	63
Tablo 11: Türkiye ve AB Arasındaki Gübre Kullanım Makine Varlığı ve Sulama Alanı Karşılaştırması	66

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No

Grafik 1: AB ile Yapılan Tarım Ürünleri Dış Ticaretinin Toplam Tarım Ürünleri İçindeki Payları.....	38
--	----

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AR-GE	Araştırma Geliştirme
BKA	Bölgesel Kalkınma Ajansı
BREXIT	Britain-exit(İngiltere'nin Birlikten çıkışı)
BSE	Deli Dana Hastalığı
CAP	Common Agricultural Policy (Ortak Tarım Politikası)
CARPE	Common Agricultural and Rural Policy for Europe (Avrupa için Ortak Tarımsal ve Kırsal Politika)
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu)
EOP	Environment Operational Programme (Çevre Operasyonel Programı)
ERDF	European Regional Development Fund (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu)
ESF	European Social Fund (Avrupa Sosyal Fonu)
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
FADN	Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
FEOGA	Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

<i>IACS</i>	Entegre İdare ve Kontrol Sistemi
<i>IMF</i>	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
<i>IPA</i>	Instrument for Pre-accession Assistance (Katılım Öncesi Mali Yardımlar)
<i>ISPA</i>	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Katılım Öncesi Yapısal Politika Aracı)
<i>İBBS</i>	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
<i>KOB</i>	Katılım Ortaklığı Belgesi
<i>KOBİ</i>	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
<i>OPD</i>	Ortak Piyasa Düzenlemeleri
<i>OTP</i>	Ortak Tarım Politikası
<i>SAP</i>	İstikrar ve Ortaklık Süreci
<i>SAPARD</i>	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı)
<i>SEGE</i>	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Araştırması
<i>TKİB</i>	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
<i>TKK</i>	Tarım Kredi Kooperatifi

GİRİŞ

Tarım ya da ziraat genel anlamı ile bitkisel ya da hayvansal ürünlerin üretimi ve bu üretime yönelik verimlerin yükseltilmesi ve kalitenin artmasını hedefleyen bu ürünlerin olgunlaştıktan sonra muhafazasını ve pazarlanmasını ham madde ya da işlenerek mamül olarak piyasaya sunulması için gerçekleşen, toprakla ilgili uğraşların tümüdür diyebiliriz.

Her ne kadar günümüzde büyük önemle yaklaşılsa bile insanların zorunlu gıda ihtiyaçları oldukça ve tüketikçe tarım sektörü vazgeçilemeyen bir sektör olmaya devam edecektir. Geçen zaman, değişen şartlar, gelişen teknoloji, değişen beklentiler bu noktada tarımın önemini zayıflatamamıştır.

Neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan tarım geleneğiyle beraber gelecekte de kendine yer bulmaya devam edecektir.

Avrupa Birliği bunun bilincinde olarak Tarım sektörüne gündeminin ilk sıralarında her zaman yer vermiştir. Kurulduğu anlaşma olan Roma Antlaşması'yla tarımsal verimlilik, gıda arzının güvenliği ve tarımın ortak pazara dahil edilmesi konularına yönelmiş ve bir birlik politikası olan Ortak Tarım Politikasını kabul etmiştir.

Bu amaçla beraber Ortak Piyasanın konusu haline gelen Tarım Avrupa Birliği politikalarında ağırlığını hissettirmiştir ve uzun bir süre Avrupa Birliğinin bütçesinin büyük bir kısmı olan yaklaşık yüzde 70'leri bulmuştur.

Bu yönelim sonuç vermiş ve arz fazlası tarım ürünleri ortaya çıkmıştır bu durumda ayrılan bütçe düşse bile bugünlerde hala yüzde 40 oranını bulmaktadır. Avrupa Birliği'nin 2. Dünya savaşıdan sonra gerçekleştirdiği hızlı ekonomik kalkınmada tarımın önemi büyüktür.

Bu kalkınmanın temelinde tarımın fonksiyonları diyebileceğimiz beslenme için tarımın önemi, sını ürünlerine talep yaratılması, sını ürünleri için ham maddenin

sağlanması, döviz gereksiniminin giderilmesi, aynı zamanda tarımda oluşan makineleşmenin sanayi sektörünü geliştirmesi örnek gösterilebilir.

Türkiye'de tarım yakın geçmişe kadar en büyük geçim kaynağı olmuştur. Avrupa Birliği süreciyle beraber ortak piyasa söz konusu olunca tarımın ortak piyasada Türkiye açısından getirecekleri biraz soru işareti olarak kalmıştır. Bunun nedeni olarak tarımsal işletmelerin büyüklüğü, jeolojik farklar, tarımsal bilinç, ve rekabet gücü sorunları ortaya çıkmıştır.

OTP'ye girişte Türkiye'de hayvancılığı ve bazı tahıl ürünlerini olumsuz etkilendiğinde Avrupa Birliği'nin daha önce genişleme dalgalarında ortaya koyduğu çözümler ışığında başarılı olduğu politikalar proje desteklemeleri (IPARD) ve vergi muafiyeti gibi çözümlerle bu dez avantajlı ürünlerin sisteme uyum sağlayabileceği ve durumunun nasıl olacağı görülmüştür.

Çalışmanın ilk bölümünde Ortak Tarım Politikası'nın çalışmanın teknik bir zeminini hazırlamak üzere Ortak Tarım Politikası'nın Tanımı, tarihsel süreci, nasıl ortaya konduğu değişen zamana ve koşullarla beraber geçirdiği reformlar, gerçekleştirilen mevzuat uyumlaştırmaları ve ortak piyasa düzenlemeleriyle karar alma mekanizmasının başarısı ortaya konulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye'de tarımın demografisi, AB ile tarımsal ticari ortaklık, ortak tarım politikasına uyum sürecinin aşamaları ve mevzuatta meydana gelen değişiklikler incelenecektir.

Çalışmanın 3. bölümünde ise Türkiye ve AB arasındaki tarım ticaretinin karşılaştırılması ve ortaya konulan verimlilik, tarımsal gelişmişlik, teknoloji gibi maddeler ve veriler ışığında arada ki farkın açıklanmasına çalışılacaktır.

Çalışmanın son bölümünde yani sonuç bölümünde ise ortaya çıkan farkların giderilmesi bu süreçte belli avantajlar sağlanması için sonuçlar, değerlendirmeler ve hangi adımların atılabileceği yer alacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAK TARIM POLİTİKASI

1.1. Ortak Tarım Politikası nedir?

Avrupa Birliği'nde, tarımsal arzı teşvik etmek ve miktarını yükseltmek, üreticilere daha iyi bir yaşam seviyesi ve standartları yaratmak ve piyasaları istikrara kavuşturarak, arzın devamlılığını ve güvenliğini sağlamak üzere müktesebat yükünü sırtlayacak Ortak Tarım Politikası (OTP) adı altında bir birlik politikası geliştirilmiştir. ¹

Ortak Tarım Politikası ile Avrupa Birliği'ne üye olan devletlerin tarım politikaları ortak bir noktada beraberce yönetilmektedir.

Ayrıca bu Tarım politikası etrafında ve temelinde tarım piyasaları desteklenmiş olup ve üye olmayan ülkelere karşı birlik çıkarlarını korumaktadır.

Oluşturulduğu ilk zamanlarda Avrupa Birliği bütçesinden yaklaşık olarak %75 pay alan tarım sektörünün bu zamana gelindiğinde günümüzde de %40'ın üzerinde yüksek bir oranla paya sahip olması Avrupa Birliği içerisinde tarıma verilen önemin ve Ortak Tarım Politikasının gücü ve ağırlığının bir göstergesidir.

Üye ülkeler Avrupa Birliği fikrinin yeşerdiği ve sonuca bağlanıp kurulduğu yıllarda milli tarım politikalarının alternatifi olarak ortak bir tarım politikasına yönelmişlerdir.

Bunun nedenleri olarak:

İkinci Dünya savaşından çıkan Avrupa kaynaklarının azlığı, gıda kıtlığı gibi sorunlarla baş başa kalmıştır ve bunun neticesinde gıda üretimini sağlama isteği ve süreklilik isteği ortaya çıkmıştır.

---

¹ Christopher Ritson and David Harvey, "The Common agricultural policy", 2.ed, Wallingford UK CAB International, 1997.

Savaştan sonra ortaya çıkacak kurumsal ve toplumsal dinamiklerin oluşturulması yapılanmayla birlikte tarımın topyekûn yükselmesi arzusu,

Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla ortaya çıkacak tarım politikalarının bütünleşmesinin özellikle savaş sonrası ortamla beraber yeterli olmayacağı düşüncesiyle ve ayrı ayrı büyüme yerine bir araya gelerek ortak tarım politikaları oluşturulması gerekliliği,

Fransa'nın ortak tarım politikasında olan ısrarı etkili olmuştur bunun nedeni nüfusunun büyük bölümünün hala tarımla uğraşması ve Almanya'nın aksine ortaya konulacak olan Gümrük birliğinden optimum fayda için tarımında Gümrük birliğine katılması gerektiği ısrarı,

Gümrük birliğinin temelini serbest dolaşıma dayalı olduğu varsayılarak tarım ürünlerinin kapsama alınmaması durumunda bunun gıda sanayisi önünde bir engel oluşturabileceği ve bu ürünlerin serbest dolaşımına engel olacağı ve rekabeti engelleyici bir unsur olacağı endişesi vardır.

Bütün bu gerekliliklerle ve nedenlerle Avrupa Birliği temelleri atılırken ortak bir tarım politikası oluşturulması düşüncesi hakim olmuş ve ortak bir tarım politikasının temelleri de aynı dönemde atılıp 1957 Roma Antlaşması'yla yasal dayanak noktası oluşturulmuştur.

1.2. Ortak Tarım Politikası'nın Tarihsel süreci

1950 yılından itibaren Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin önerileri ve liderliğiyle tarım politikasının ortak olması için çalışmalar ve araştırmalar yapılmıştır. 1952-1954 yılları arasında gerçekleşen arka arkaya görüşmelerde, Ortak Tarım Politikası konusunda bazı ülkelerce hazırlanan tavsiyeler ve araştırmalar ele alınarak incelenmiştir, ancak oluşturulacak ve ortaya konulacak ortak tarım piyasasının yapısı ve statüsü, kurumsal yapısı, bağlantıları ve bağımsızlığı tarafların üzerinde anlaşmaya varamadığı bir konu olmuştur.

Tarihler 1955 senesinin temmuz ayını gösterdiğinde, genel olarak birleşmiş milletlere üye ülkelerin bazı dışişleri bakanlarından oluşan bir komisyon Belçika Dışişleri Bakanı olan Paul-Henri Spaak liderliğinde ve başkanlığında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu ortaya çıkartarak kuruluşunu hazırlamak amacıyla olan raporu, bu rapor Spaak Raporu olarak da bilinir, kamuoyunun ve piyasaların isteklerini ve beklentilerini göz önünde bulundurmak, araştırmak ve tartışmak üzere bir araya gelmişlerdir ve bu raporun kapsamında tarıma büyük bir yer ayrılmıştır.

Dışişleri bakanlarının oluşturduğu bu topluluk, tarım sektörünü de kapsamında bulduran ve Spaak Raporu adıyla anılan metnin anlaşma taslağını Nisan 1956 tarihinde bitirmiştir. Bu rapor, 1955 senesinin Aralık ayı içerisinde Avrupa Ekonomik Topluluğu ve EURATOM'u kuran antlaşma metinlerinin hukuki ve eylemsel temelini ve iskeletini oluşturmuştur. Spaak Raporu'nda dikkat çeken önemli bir meseleyse içine tarımın girmediği ve iktisadi topluluk içerisinde olmayacağı bir ortak pazarı düşünmek mantıklı ve verimli değildir.

Tarım sektörü ortak pazarda olmazsa olmazdır ve Ortak Tarım Politikası'na ihtiyaç vardır.

Spaak Raporu'nda tarım ürünlerinin de dâhil edildiği ortak bir pazarın oluşturulması için üç temel şartın yerine getirilmesi gerekliliği uygun görülmüştür.

Birincisi, üye ülkeler arasında normal ticaret engellerini kaldırmak yeterli değildir. Bunun yanında ticarete konu olan kotalar, gümrük vergileri, mevsimlik kısıtlamalar, fiyat belirlemeleri ve ihracat sübvansiyonları gibi ticaret üzerine etkili olan diğer uygulamalar da kaldırılmalıdır.

İkincisi ise, topluluğa üye ülkeler milli tarım politikalarından vazgeçerek bir ortak bir tarım politikası çalışmalarına destek vermeli ve ortak tarım politikası benimsenmeli ve izlenmelidir.

Üçüncüsü ise teknik alanlarda dengelemeye ve düzenlemeye gidilmeli, tarımdaki teknoloji farklılığının ülkeler arasında minimuma indirilerek, fiyat düzeylerinde ve tarımsal girdi sanayilerinde maliyet farklılıklarına neden olan

uygulamalarda uyum için bir geçiş dönemi gereklidir. Bir nevi entegrasyon sürecinden bahsetmek yanlış olmayacaktır.

Spaak Raporu'nda kendine yer bulan bu görüşler, Roma Antlaşması'ndaki tarımla ilgili hükümlerin de esasını ve dayanağını oluşturmuştur. Ancak Roma Antlaşması görüşmelerinde, öngörülen gümrük birliği, taraflar arasında önemli bir anlaşmazlığa neden olmazken, tarım ürünlerinde ortak pazarın oluşturulması ciddi tartışmalara yol açmıştır.²

Spaak Raporu'nun OTP ile ilgili ilk rapor olduğunu söylemekte fayda vardır. Roma Antlaşmasında temelleri atılacak olan ortak tarım politikasının ilk ön çalışması diyebiliriz.

Spaak Raporu'nda yer alan tarımın durumu ve tarım sektörü ile ilgili görüşler Roma Antlaşması'nda yer alan tarım ile ilgili hükümlerin de esasını oluşturmuştur. Roma Antlaşması'nda tarım ürünleri için ortak bir piyasa organizasyonu çerçevesinde ortak bir tarım politikasının oluşturulması amaçlanmakla beraber, bu organizasyonun nasıl işleyeceği ve mekanizmanın nasıl sağlanacağı ve desteklemenin hangi düzeylerde olacağı belirsiz bırakılmıştır³.

1.2.1. Spaak Raporu

Spaak Raporu ya da bir diğer adıyla söyleyebileceğimiz ortak pazar hakkındaki merkez raporudur.

Rapor 1956 yılında Dönemin Belçika Dış İşleri Bakanı ve hükümetler arası komite başkanı olan Paul Henri Spaak tarafından AKÇT'de bulunan 6 üye devlete sunulmuştur.

Bir sonraki yıl ise EURATOM ve AET'yi kuran Roma Antlaşması'nı etkilemiş ve aslında temel olarak bugünün Avrupa Birliği'nin temel havasını oluşturmuştur.

---

² Eraktan Gülcan ve Necat Ören, **AB OTP Reform Süreci ve Türkiye'ye Etkileri**, s.1,2 , http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/9ea40e164f970c5_ek.pdf?tipi=14&sube (Erişim Tarihi: 10.06.2019)

³ M.A. Tracy, "Fifty Years Of Agricultural Policy", **Journal Of Agricultural Economics** s.15 (1976)

Spaak orijinal metin içeriğine baktığımızda:

• **Birinci Başlık: “The Fusion of Markets” (Piyasaların Birleşmesi)⁴**

Birinci bölümünde Gümrük Birliği’nden bahseder. İkinci bölümde ise kotalar vardır. Rapor kotaları iki bölüme bölerek ihracat (export) kontrolleri ve ithalat (import) kontrolleri olarak ikiye bölmüştür.

Üçüncü bölümde ise Hizmetler ya da araçlar olarak adlandırabileceğimiz kuralları ve etki etme mekanizmalarını ve hukuksal olarak sürecin üye ülkelerde nasıl hareket edeceğini belirleyen maddelerle bir de ulaştırmanın araçlarından bahsedilmektedir.

Dördüncü bölümünde tarım ile ilgili bölüme başlar başlamaz, 1. Grupta tarım ürünleri için ortak pazarın kurulması gerekliliğinden bahseder. Bu önlemleri ise geçiş önlemleri ve kesin önlemler olarak ikiye bölmüştür. 2. Grupta ise 3. Ülkelerin tarım ortak pazarına girmesinden bahseder ve fiyat farkları üzerinde durur. 3. Grupta ise komite, bakanlar kurulu gibi kurumsal organizasyonlardan bahseder.

• **İkinci Başlık: “Rules And Common Actions” (Kurallar ve Ortak Eylem)⁵**

Birinci bölümünde rekabetle ilgili kurallar ve bunun 1 .kısmında ise işletmelere uygulanabilecek standartlar 2. kısımda ise devletlerin verdiği mali yardımla ilgili kurallar vardır.

İkinci bölümde ise çarpıklıkların düzeltilmesi ve ulusal mevzuatın uyumlaştırılması vardır.

Üçüncü bölümde taşımacılık oranları ve politikası vardır.

---

⁴ The European Community, **The Brussels Report**, s.7, 1956
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (Erişim Tarihi: 15.08.2019), Orijinal Spaak Raporu Metni (Haziran 1956)

⁵ The European Community, **The Brussels Report**, s.13, 1956
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (Erişim Tarihi: 15.08.2019), Orijinal Spaak Raporu Metni (Haziran 1956)

Dördüncü bölümde, Ödemeler Dengesi ikinci başlıkta kendine yer bulmuştur. Ödemeler Dengesi'nin ilk kısmını Ödemeler Dengesi ve karşılıklı yardım sorunu oluşturmuş ikinci kısımda ise ticaret politikasının birleşmesinden raporda bahsedilmiştir.

• **Üçüncü Başlık: “Development and Full Utilisation of European Resources” (Avrupa Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Tam Kullanımı)⁶**

Bu başlığın ilk bölümünde yatırım fonu yer almaktadır. Yatırım fonunun ilk kısmında hedefi ve görevinden bahsedilirken ikinci kısmında kaynakları ve organizasyonun nasıl işleyeceğinden bahsedilir.

İkinci bölümde ise re-adaptation (yeniden uyum) sürecinin nasıl işlediğinden ve üye devletlerin katkılarıyla finanse edilen, toplam maaşlar ve yasal ve konvansiyonel masraflarla orantılı olarak hesaplanan ve sosyal güvenlik yardımlarının kapsamını sağlayan katkılarla finanse edilen bir yeniden değerlendirme fonu kurulması. Ancak, bu hesaplamada ücretlerin ve sosyal masrafların hariç tutulması gerekli olacaktır denilmektedir. EC6C'nin özel yeniden uygulama sistemine giren sektörlerin listesi. İşsizliğin, ortak pazarın kurulmasının bir sonucu olduğunun ve üye devletlerin kendilerinin gerekli harcamaları yapmaya başlaması şartı altında olması şartı ile kendilerinin de bazı durumlarda ve belirli amaçlar için harcamaların % 50'si önceden kararlaştırıldı. Belirli bir üretimin kesin olarak durdurulmasıyla bir işletmenin kısmi kapatılmasının tamamen kapatılması durumunda, iş gücünün en az % 10'unu etkileyen istihdamın azaltılması, en az on çalışan kişi olmakla birlikte fon, aşağıdakileri kapsayacaktır: işçilerin işlerini değiştirmeleri durumunda yeniden eğitilmesi. Bir dönüşüm süreci içerisinde bir girişimin işgücünün tamamını veya bir kısmını geçici olarak düşürdüğü veya işten çıkardığı durumlarda fon, bu girişimin yeniden bir program altında çalışmayı beklerken işçilere ödeme yapmalarına izin vererek yardımda bulunacaktır. İlgili hükümet tarafından iletilen ve Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan finansmanı işletmelerin aşamalar halinde kapatılması durumunda fon, diğer işletmelerde yeniden iş alma planı sunulması ve programın yeniden istihdamın ilerici

⁶ The European Community, **The Brussels Report**, s.17, 1956
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (Erişim Tarihi: 15.08.2019), Orijinal Spaak Raporu Metni

olamayacağına işaret etmesi durumunda, maaş ödemeleri için karşılaştırılan mali yardıma katılacaktır. Komisyon, Konsey’de nitelikli bir çoğunluk tarafından onaylanması gereken teklifleri sunacaktır. Bu kademeli işten çıkarmalar nedeniyle etkilenen çalışanlar, herhangi bir durumda, istihdamın azaltılmasının durdurulması durumunda olduğu gibi, aynı ödeneklere hak kazanacaktır. Komisyon, özellikle istihdamın azalması durumunda, kazanılanlara çok fazla yayılan koşulları belirleyerek, mecliste oylamaya sunulan yürütme kararlarını alabilir.

Üçüncü bölümde ise Free Movement Of Labor (İş Gücünün Serbest Hareketi) üzerinde durulmuştur. Her bir üye devlet, istihdam edilmesine izin verecek diğer üye devletlerden çalışanların sayısını yıllık olarak artıracaktır. Artışın temeli şöyle olacaktır. Her ülkeye diğer ülkelerden kabul edilen yeni işçi sayısının son üç yılı ortalaması, Topluluk veya geçmişte yalnızca az sayıda yabancı işçi istihdam etmiş olan ülkeler için toplam ücret kazancı sayısının yüzde biri. İşçi sayısının arttırıldığı oranlar daha yavaş olabilir. Bazı, belirli bir ülkede büyüktür: Bu iki faktörü uzlaştıran bir ölçek oluşturulmalıdır. Avrupa Komisyonu, yabancı işçiler tarafından elde edilen hakları etkilemeden, belirli belirli sektörlerdeki işçilerin yaşamları veya istihdamı için tehlikeli olabilecek iş gücü girişini önlemek için gerekli koruma önlemlerine karar verecektir. Yabancı işçilerin tüm işlere erişimi, yabancı bir işçinin bir işe girmesine izin vermeden önce, OEEC ülkeleri tarafından uygulanan beş yıllık bekleme süresinin tüm meslekleri için giderek kısalmasıyla sağlanacaktır. Avrupa Komisyonu, Devletlerin milliyet temelinde, vatandaşlara, bağımsız bir mesleğe veya bu mesleğin uygulanmasına ilişkin olarak, yabancı uyruklulara göre daha uygun muamele gerektiren tüm ayrımcı düzenlemelerin (yasal, idari veya idari uygulamalar) aşamalı olarak kaldırılması. Bu ilke, kamu düzenini ve emniyetini düzenleyen hükümlere zarar getirmeksizin giriş ve ikamet ile ilgili düzenlemeler için de geçerli olacaktır.

Dördüncü bölüm ise içeriğinde Free Movement Of Capital (Sermayenin Serbest Dolaşımı) üzerinde durur. Emtia işlemlerine, hizmet alışverişine ve serbest sermaye alışverişinden farklı emeğin serbest dolaşımına bağlanan transferler, en azından nicel kısıtlamaların kaldırılması ile aynı oranda serbestleştirilmelidir. Bu sorun aslında, üye devletlerin birleştirmesi gereken Avrupa Ödemeler Birliği’nin kuralları ile

çözölmektedir. Devletler, geçiş döneminin sonunda, vatandaşların sınırsız vatandaşlık haklarını kucaklayan sermayenin serbest dolaşımını kurma konusunda hem fikirdir. Üye devletler, topluluk içinde elde edilen sermayeyi ortak pazarda herhangi bir yerde elde etmek, devretmek ve kullanmak, yeni girişimler yapma hakkı dâhil olmak üzere mevcut girişimlerde bulunan hisse senetlerini alma ve yönetime katılmalarını sağlama ve mümkün olan en kısa sürede, Avrupa Komisyonu sermayenin serbest dolaşımını sağlayacak önerilerde bulunmalıdır. Bu teklifler meclis oylamasına sunulacak ve kabul edilmeleri ilk dört yıl boyunca her bir devletin konuyla ilgili konularda anlaşmasını ve Konsey'in nitelikli çoğunluğunun ardından gerçekleşecektir denilmiştir.⁷

1.2.2. Roma Ant. (Treaty Of Rome)

Roma Antlaşması'nın birinci maddesi şu şekilde ve AET'yi kuran maddedir.

“Antlaşma ile YÜKSEK AKİT TARAFLAR, aralarında bir AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU kurarlar”.⁸

İkinci maddesi ise:

Topluluğun amacı, ortak bir pazarın kurulması ve Üye Devletlerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması yoluyla topluluğun bütünü içinde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir büyümeyi, daha fazla istikrarı, yaşam standardının hızla yükselmesini ve topluluğun bir araya getirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır.⁹

Üçüncü maddesi ise Madde 2'de belirtilen amaçlara ulaşmak üzere işbu Antlaşmada öngörölen şartlara ve takvime uygun olarak topluluğun göstereceği faaliyetler:

⁷ The European Community, **The Brussels Report**, s.19, 1956
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (Erişim Tarihi: 15.08.2019), Orijinal Spaak Raporu Metni

⁸ **The Treaty Of Rome**, 1956
https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf Antlaşma Metni (Erişim Tarihi: 10.08.2019)

⁹ T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Anlaşması, s.14 2011
<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> (Erişim Tarihi: 8.08.2019)

- a) AET üyesi ülkeler arasındaki malların ihracat ve ithalatında uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler ile gümrük vergilerini kaldırmak,
- b) Üçüncü ülkelerle yapılacak ticaret kapsamında AET için ortak ticaret politikası ve ortak gümrük tarifesi oluşturmak,
- c) AET üyesi devletler arasında gerçekleşen ya da gerçekleşecek sermaye, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımı için engelleri kaldırmak
- d) Tarım sektörü için ortak bir politika oluşturarak tarımsal entegrasyonu sağlamak,
- e) Taşımacılıkla alakalı ortak bir proje politikası oluşturmak
- f) Ortak pazarda rekabetin düzgün işlemleri için sistem oluşturmak,
- g) AET üyesi ülkelerdeki ödemeler dengesinde olan bozuklukları gidermek ve ekonomik politikalarındaki koordinasyonu sağlamak için olanak veren usulleri uygulamak,
- h) AET üyesi ülkelerin ulusal mevzuatını, ortak pazar anlayışı ve işleyişi için yeterli oranda birbirine yaklaştırmak
- i) İşçiler için istihdam olanaklarını iyileştirmeyi ve yaşam kalitelerini arttırmayı sağlamak için Avrupa Sosyal Fonu'nu kurmak.
- j) Avrupa Yatırım Bankası'nı kurarak AET'de iktisadi büyümeyi destekleyici ve geliştirici yeni kaynaklar oluşturarak kolaylaştırmak,
- k) İktisadi ve sosyal kalkınmayı ayrıca genel ticareti arttırmayı bir arada sürdürebilmek ve geliştirmek hedefiyle denizaşırı toprak ve ülkelerle ortaklık kurmaktır.

Ortak Tarım Politikası, AET şeklen belirli olduktan sonra net bir biçimde maddelerde ortaya koyulmuştur.

Ortak Gümrük tarifesinin işleyişi ve Ortan Tarım Politikası içeriğinden 23.maddede belirtilmiştir.

Roma Antlaşmasının 38-37. Maddeleri (Amsterdam Antlaşması ile yeni 32-38. Maddeler) Ortak Tarım Politikasını düzenlemektedir. Antlaşmanın 39 ve 33. Maddesi Ortak Tarım Politikası'nın amaçlarını tespit ederken, 40.madde ortak piyasa düzenlerini, 43.maddede ise OTP'ye yönelik komisyon teklifi üzerine, Avrupa

Parlamentosu'nun görüşünün alınmasını müteakip Bakanlar Konseyince tüzük, direktif ve kararlar çıkarılabileceğini gösteren OTP prosedürünü içermektedir. OTP'nin amaçları ise Roma Antlaşması 39.-33. Maddede ise aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:¹⁰

Tekniksel ilerlemeyi geliştirerek ve tarımsal üretimin gelişimini ve üretim faktörlerinin, özellikle işgücünün en verimli biçimde kullanımını sağlayarak tarımda verimliliği yükseltmek,

Tarımla uğraşanların kişisel gelirini artırarak çiftçilerin adil ve eşit bir yaşam standardına kavuşmasını sağlamak,

Tarım ürünleri piyasalarına istikrar kazandırmak,

Ürün ve üretim arzını güvence altına almak ve tüketici güvenliği (Ürünlerin tüketiciye makul fiyatlarla ulaşmasını sağlamak) olarak belirlenmiştir.

Roma Antlaşması ile birlikte Ortak Tarım Politikası'nın temel manzarası ve yasal dayanaklarıyla beraber çizilmiş, daha gerçekçi önlemler ortaya konmuş, ilkeler ve mekanizmalar ise uzun tartışmalar ve yıllarda süren görüşmeler sonucunda şekillendirilmiştir. Uzun görüşmelere müteakip 1962 yılında Ortak Tarım Politikası resmen mevzuatlaştı ve uygulamaya konulmuştur

AB'nin ilk ortak politikası ve AB bütçesinin en geniş bölümünü oluşturan OTP, tarım ve toplum, Avrupa ve çiftçiler arasındaki ortaklığı sağlamaya çalışmaktadır. Bu politikanın amacı, yüksek kalitede tarımsal arzı ve tarımla uğraşan çiftçilerin hayat kalitelerini artırmak, teknik gelişmeler ve buluşların kullanılabilirliğini arttırmak ve modernleşmeyi tarıma entegre etmek, gıda güvenliğini sağlayarak tüketicileri de korumaya almak ve tarımda sürdürülebilirliği sağlamak, fiyat standardizasyonunu tam anlamıyla gerçekleştirmek, kırsal ekonomiyi canlı ve cazip tutmak ve bunları yaparken çevrenin, Dünyamızın ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını da sağlamaktır.¹¹

Bu maddelerin getirdiği politikayla birlikte; çiftçilerin üretim aşamasında, maddi kaynak arayışında destek olunması, teknolojik tarımsal makinelerin alınması,

¹⁰ Devlet Planlama Teşkilatı, **Avrupa Topluluklarına İlişkin Temel Belgeler**, Ankara,s.100-102, 1993

¹¹ Kilit, Gökhan, "Sorularla AB Politikaları ve Türkiye: Ortak Tarım Politikası" No:266, **İKV Yayın**, 2013, s. 22

güncel ve modern tekniklerin kazandırılması ve çevre koruyucu uygulamaların desteklenmesi sağlanmaktadır.

Avrupa Birliği içerisinde olan ülkeler Ortak Tarım Politikası'na, uygulamalarına ve mevzuatına uyum sağlamakla mükelleftir.

Ortak Tarım Politikası'nın toplu bir biçimde uygulanması, Avrupa Birliği'nin bütçesel kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlayacak ve bunun sonucu olarak ve ulusal politikalarla paralellik sağlayarak ise milli tarım politikalarına da büyük bir destek sağlayacaktır.

Ortak Tarım Politikası, Avrupa Birliği'nin tek pazar uygulamasına ve anlayışına standart ve herkesin kabul edeceği ortak kurallar koymakta, pazarın canlılığına, dinamikliğine ve hareketliliğine dikkat çekmektedir. OTP Avrupa tarımında gerçekleştirilmesi ön görülen reformların verimli bir biçimde uygulanmasını ve tarımsal verimliliğini sağlamakta, yükseltmekte ve ortak bir ticari politika yaratarak Avrupa Birliği'nin diğer ülkelerle yani birlik dışı 3. Ülkelerle 2'li ülke şeklinde ticari bir partner olarak uyum sağlamasını kolaylaştıracak ve hareket etmesini hızlandırmayı sağlayacaktır.

Avrupa Birliği aynı zamanda, tarım sektörü içerisinde teşkilatlanma, kurumsallaşma ve işbirliği yapma vb. olanaklar sağlayarak kooperatifleşmelerle üreticilerin tarım ve ticaret pazarında bulunan ağırlıklarını güçlendirme, rekabeti tetikleme ve rekabetin sürdürülebilirliği gibi konular üzerinde hakim, verimli olmaktadır.

Anlaşıldığı üzere:

- OTP aslında 3 tane temel prensibe dayanmaktadır.¹²
- Topluluk tercihi ve seçimi
- Ortak ve tek pazar

¹² GÜRESİNLİ, Cansu Naldan, "AB ve Türkiye Tarımsal Destekleme Politikaları ve Yapısal Politikalarının Tarihi Gelişiminin Değerlendirilmesi", T:C Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Müdürlüğü, 2015, s15-16
<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%20%C4%B0%C5%9ELER/Uzmanl%C4%B1k%20Tez%20Eyl%C3%BCI%202015/Cansu%20Naldan%20Guresinli.pdf> (Erişim Tarihi 25.08.2019)

- Mali dayanışma ve desteklemeler

1.3. Topluluk Tercih

Bir ürün alırken önce Avrupa Birliği ülkelerine yönelmesi gerekliliğidir. Tek pazarı desteklemek amacıyla ve bu durumla birlikte tarım sektörü 3. ülkelere karşı kalkan göreviyle korumaya da alınacaktır. AB içerisindeki tarım ürünleri fiyatları genellikle AB dışındaki 3. ülkelerden daha pahalıdır dolayısıyla dış ülkelerle rekabet için koruma yerinde olmuştur.

1.4. Tek Pazar

Bu ilke, ticarete olan gümrük vergilerinin, diğer engellerin ve rekabeti bozabilecek şekilde oluşturulan sübvansiyonların kaldırılarak birliğe üye ülkeler arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanmasını ve korunmasını hedeflemektedir. Üye ülkelerde iç pazarlarını milliliğe yönelik değil birlik çıkarlarına doğru yönelmesi kendilerini korumaya son verilmesi kuralların ve mevzuatın uyumlu hale getirilmesi, ayrıca dış rekabet koşullarında ortak koruma mekanizmaları kullanılması sonucunda, birlik içinde olacağı düşünülen tek fiyatın başarısız bir düşünce olacağı sonraları görülecektir.

Düşünce olarak birlik içindeki herkesin aynı fiyattan aynı ürünü alabileceği düşüncesiyle oluşturulan bu prensip beklenenden farklı değişkenlerinde işin içinde olabileceğini göstermiştir. Birlik içinde tarımsal ortak ürünün ortak tek fiyatını oluşmamasında; yönetsel kararlarla ve oy kaygısıyla fiyat oluşumuna müdahale edilmesi ve döviz kurlarında ortaya çıkan dengesizlikler etkili olmuştur.

1.5. Mali Dayanışma ve Desteklemeler

Ortak Tarım Politikası'nın birliğin ortak bir politikası olması nedeniyle ortaya çıkan finansmanın ihtiyacının'da OTP içindeki birlik ülkeleri tarafından ortaklaşa sponsor olarak karşılanması gerektiği düşüncesi etrafında ortak mali sorumluluk ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkeyle beraber tüm OTP harcamalarının yine AB üyeleri tarafından

ortaklaşa üstleneceği belirlenirken, OTP'ye bağlı olarak toplanan vergiler de topluluğun ortak geliri olarak kabul edilmektedir.

1.6. Reformlar

Ortak Tarım Politikası oluşturulduğu yıllar olan 1950'li senelerde tarım sektöründe yaşadığı sıkıntılara ve sorunlara yönelik çözüm hedefiyle kurgulanmış ve oluşturulmuş sistemsel bir politikadır. Bu belli sorun ve problemler, OTP'nin güncelleştirerek ortaya koyduğu uygulamalar ve programlarla 80'li senelerin başına gelindiğinde ciddi anlamda çözüme kavuşturulurken, değişen konjonktür standartlar ve teknolojiyle beraber Ortak Tarım Politikası'nın kendisi sorunun temelini oluşturmaya başlamıştır. Bunun en temel sonucu olarak arz fazlası olmuştur ve OTP yetersiz kalmıştır.

OTP'nin yalpalamasının ve sıkıntıya girmesinin temel nedeni ise arz talep dengesinden uzaklaşılması olmuştur. Reform ihtiyacı baş göstermiştir. OTP'ye yönelik ilk ciddi reform girişimini gerçekleştiren ve detaylarıyla ortaya çözümler ortaya koyan ve OTP ile ilgili temel sorun olan üretimin talebin üstünde olduğu yönündeki eleştiriyi dile getirerek 1968 yılında ortaya konulan Mansholt Planı ilk reform girişimidir.

Mansholt Planı ile tarımsal ürünlerde ortaya çıkan arz-talep dengesindeki sıkıntıların ve sorunların çözüme kavuşturulup ayarlanması amacıyla; 50 milyon dönüm civarındaki arazinin ve işlenen yerin boş bırakılması ya da nadasa bırakılması, nüfusu yaklaşık 5 milyonu bulan çiftçilerin ve genellikle küçük işletmeler ve bazı orta ölçekli işletmelerin üretim sahasından uzaklaştırılmasını ve çekilmesini ve bu ayarlanmış şekilde üretimin azaltılarak, düşürülerek OTP'nin işlerliğinin artmasını hedefliyordu. Arz-talep dengesi doğrultusunda ilerleyen ve arz talep dengesini hedef alan ve ortak tarımın özellikle üretim aşamasında oldukça temel ve ana yapıda düzenlemeleri öngören bu plan, Fransa'nın ve diğer bazı tarımsal üretimi güçlü ve tarımsal olarak avantajlı olan üye ülkelerin tarımsal öndeliklerini, liderliklerini ve gücünü baltalayacağı, aksatacağı

için bu ülkelerin tepkisi ve baskısı üzerine zamanla yumuşatılarak diğer reformlar için temel ve yasal zemin oluşturmuştur.¹³

Manshold Planından 2-3 sene sonra tarımsal durumu pozitif yönde etkilemek amacıyla ve ortaya çıkan petrol krizi yüzünden iyileştirici önlemler alınmıştır. 1980'li yılların ortalarına gelindiğinden kota mevzusu ortaya çıkmış ve 1984 yılında süt kotası adı altında sütün üretimini azaltmaya yönelik kotalar konulmuştur. Macsheerry, 92, 99 reformları ise genel olarak üretimde arz talep dengesine yönelik ayarlamalar olmuştur. Arz fazlalıklarının önüne geçmek için ve OTP masraflarının yüksekliğini azaltmak ve verimlilik kazandırmak amacı taşımaktadırlar.

Yapılan reformlar içerisinde bulunan ve kullanılan yaklaşımlar;

Farklı farklı oluşturulmuş ve bir noktada müdahale eden fiyatlarının uygulanması;

Arz fazlası ile oluşan stokların eritilmesi ve azaltılması hedefi doğrultusunda "ortak sorumluluk vergisinin" getirilmesi ve bu nedenle fazla arzın elden çıkarılmasında ve eritilmesinde doğrudan olarak üretime yansıtılarak yardımının ve katkısının istenmesi ve talep edilmesi;

Üretimi oluşturulan harcamaları ve üretimin kendisini kontrol edebilmek amacıyla üretim miktarına dair belirlenmiş bir garanti eşiğinin uygulanması ve üretimin bahsedilen bu eşik miktarların üstüne ve üzerine çıkmasıyla yapılan desteklerde ve belirlenen fiyatlarda indirime gidilmesi;

Arzda ve imalatta oluşan fazlalıklarının indirilmesi amacıyla ve planıyla, üretim fazlası olan ürünler için "üretimden çekilme (set-aside)", "ara verme ya da stok eritme", "üretimin ekstansifleştirilmesi (extensification)" diğer bir deyişle arz fazlası olan ürünün üretiminde verimsiz yol izlenmesi ya da teknolojik gelişmeler için destek verilmemesiyle arz fazlası olan ürünün erimesini sağlama ve "tür değiştirme

---

¹³ KİLİT, Gökhan "Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Reform Çalışmaları". No:52, **İKV Yayınları**, (Mayıs 2012), s.2-3

(diversification)” üretilecek ürünü ve içeriğini değiştirme çabasıyla gerekli önlemleri alınmasıdır.

Fiyatlar ortalaması düzeyini düşürmek ve bundan dolayı üreticilerin yaşayacağı gelir kaybı, maddi kayıp gibi olumsuz sonuçları giderebilmek amacıyla doğrudan yardım desteğinin sisteme sokulması; üretilen ürünün standartının yükseltilmesi, kırsal bölgenin kapitalistleşmesi ve çevre, hava gibi sorunların ön sayfalarda yer bulması olarak açıklanabilir. Doğrudan yardım kavramının ortaya çıkışı da arzın düşürülmeye çalışılmasıyla ortaya çıkan kayıpları telafiye yönelik bir adım olarak ortaya çıkmıştır.

Milenyumun ilk senelerinin başında ortaya çıkan ve büyük bir yankı uyandıran Gündem 2000 reformu, tarım sektörünü hedef alan harcamaların Avrupa Birliği bütçesinin yüzde 50'sini oluşturmasını ve kapsamını toplumsal ve bireysel standartların ve refahın artışıyla ortaya çıkan çevrecilik, tarım ilişkilerinin önemi, deli dana (BSE) hastalığı krizi ile önemi bir kez daha anlaşılmış ve hatırlanmış olan gıda güvenilirliği, arz güvenliği ve tüketici hakları, Dünya Ticaret Örgütü'yle dokuzuncu kez yapılacak olan görüşmelerine yönelik hazırlıklar, Avrupa Birliği'ndeki çiftçilerin dünya ile gerçekleşen tarım ürünleri rekabetinin artırılması ve yeni genişleme hazırlıkları ile ilgili kaygıların etkisiyle oluşturulmuştur.¹⁴

Gündem 2000 ile katılacak 10 yeni üye ülkenin maliyetleri öncesinde desteklerin kapsamı bir kez daha sınırlandırılarak küçültülmüş, ayrıca 2006 yılına kadar da OTP harcamaları büyük oranda belirlenerek sabitlenmiştir. Yine Gündem 2000 ile başlayan ve genişleyen birliğin merkezi ve daha çok Doğu Avrupa ülkelerinin ve birliğe geç dahil olan ülkelerin kırsal ve tarımsal kalkınmalarına yardımcı olmak amacı ve entegrasyon sürecini kolaylaştırmak amacıyla 2000-2006 dönemine dair ve dediğimiz üzere sonradan dahil olan ülkelere yönelik uygulanacak olan ‘Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programları (SAPARD)’ adıyla özel bir mali destek organizasyonu oluşturmuştur.

Avrupa Birliği ülkeleri, Gündem 2000 reformlarının uygulamasının ara sonuçlarının değerlendirmesinde ve incelenmesinde Haziran 2003 adıyla veya

---

¹⁴ ERAKTAN Gülcan, YELEN Berna, “Üretim, Tüketim, Yoksulluk Olgusu Yönünden Türkiye’de Gıda Tüketimi”, **10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi**, 2003, s.126

Landmark ya da Fischler reformu olarak isimlendirilen ve OTP’de önceki reformlara göre çok daha derin ve köklü değişiklikleri öngören bir reform paketi üzerinde uzlaşmaya varmışlardır. Bu reform paketinin adına yeni OTP diyenlerde olmuştur. Reform paketlerinin sonuncusu sayılıp, AB’nin tarımsal destekleme sistemini temelden değiştirmeyi hedeflemiş niteliktedir.¹⁵

AB üye ülke tarım bakanları, 2013 yılına kadar uygulanacak olan sıkı bütçe programına uyulması amacıyla, 25 ülke bir de finansal mekanizmanın disiplinle geliştirilerek uygulanması konusunda anlaşmışlardır.

Bu reformlar ile AB, Dünya Ticaret Örgütü ile gerçekleştirdiği toplantılarda topluluğun kamuoyunda ve toplantılarda görüşülecek olan konularda pazarlık gücünü de yükseltmiş olacaktır. Ortak Tarım Politikası yenileme düzenlemelerinin farklı araçları ve enstrümanlarının 2004 ve 2005 senelerinde uygulanması mevzuata konu olmuştur. Örnek olarak temel değişken olan Tek Ödeme Planı’nın 2005’e gelindiğinde uygulanması öngörülmüştür. Ama başka bir ülkenin kendi iç dinamiklerinden dolayı bu süreçle ilgili ek vakit istemesi durumunda 2007 yılına kadar izin süresi tanınacaktır.

Reform sürecini genel hatlarıyla toparlarsak:

Oluşturulduğundan bugüne kadar OTP, yoğun eleştirilere ve reformlara maruz kalmıştır ve özellikle son 50 yılda AB’nin kendi yapısından doğan ve AB dışından gelen problemlere yanıt verebilme amacıyla önemli değişim ve dönüşümler gerçekleştirmek zorunda kalmıştır.

Seneler geçse de sorunlar hep olmuş 2000 yılına gelindiğinde de durum farklı boyutlarda olsa bile değişmemiştir. AB ülkeleri de ve birlik dışı ülkeler de yoğun tartışmalara devam etmiştir.

Avrupa Birliği’ne ciddi baskılar ve ağır eleştiriler yöneltilmiş; bu nedenle AB adım atma ihtiyacını daha fazla hissetmiştir. Her ne kadar diğer ülkeler ve iç dinamikler

---

¹⁵ Delegation Of The European Commission, “**Cooperation Between The European Union And The Common Wealth Dominica**”, Joint Annual Report 2004, s.4
https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/joint-annual-report-04-cooperation-eu-dominica-2005_en.pdf
(Erişim Tarihi: 01.04.2019)

tarafından yeterli bulunmasa da tarım sektörünün geleceğe adapte ve modernize olduğu ve daha fazla piyasaya yönelik olmasına dönük olarak OTP’de önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Sırasıyla gidecek olursak;

Büyük bir toplumsal sarsıntı doğuran ve yaşanan can kayıplarının yanında büyük ekonomik sonuçlara neden olan ve özellikle Avrupa’da daha çok hissedilen oldukça ağır ekonomik kayıpların gerçekleştiği 2. Dünya Savaşı’nın ardından 1950’li yıllara gelindiğinde savaş nedeniyle Avrupa tarımında yaşanan sorunların başında gıda ve besin kıtlığı güvencesi ve gelir yetersizliği gelmiştir.

Avrupa topluluğunun savaştan ve kurulduktan sonra ilk ortak oluşturduğu ticaret politika alanlarından biri olan tarım sektöründe temel öncelikler bu iki temel problem etrafında toplanmıştır. Bu amaçlar paralelinde tarım piyasalarında meydana gelen ithalata yönelik önlemler olan korumacı politikalar özümsemiş, müdahale alımları, ihracat arttırıcı teşvikler ve ithalat kotaları önlemleri gibi piyasa etki enstrümanları mevzuat içerisinde yürürlüğe konmuştur.

1.6.1. Ortak Piyasa Düzenlemeleri (OPD)

Avrupa Birliği’nin reformlarla elde ettiği tarım üretimini ve tarım refahının elde edilmesi için desteklemelerin yanında aynı zamanda tarım ürünlerinin ihracatında ve ithalatında ortaya çıkan mağduriyetler ve eşitsizlikler için bir piyasa düzenleyici politikalar bütününe ihtiyacı olmuştur. Avrupa Birliği bu düzenlemeleri OTP ilkeleri doğrultusunda Ortak Piyasa Düzenlemeleri (OPD) adıyla devreye sokmuştur. OPD, OTP’nin düzenleme ihtiyacıyla ortaya çıkmış ve OTP’nin en önemli aracı haline gelmiştir. 21 ürün ve ürün çeşidi için ayrı ayrı oluşturulmuş bir mekanizmadır. OPD’nin tek bir kapsamlı tüzük haline getirilmesi OTP’nin sadeleştirilmesi kapsamında gerçekleştirilmiş olup amacı mevcut OPD’leri düzenleyen ve tüzükleri gözden geçirmek ayrıca mevcut politikaları daha verimli gerçekleştirme amacıyla düzenlemeyi

basitleştirmek ve bütçe değişikliğine gidilmeden kapsamlı ve tek bir düzenleme haline getirmektir.¹⁶

Bu içeriğe bakacak olursak temelinin AB'nin üçüncü ülkelerle ticaretini korumaya alabilmek amacıyla referans fiyatlar, prelevman vergiler ve ihracat iadeleri uyguladığı bir sistemden bahsedebiliriz. Gümrük Birliği'nin temel oluşturduğu bu sistemin amacı 3. ülkelerden gelen ve birlik iç fiyatlarından daha düşük bir fiyatlı olan bir tarımsal ürünün birlik içinde olan aynı tarımsal ürünün arasındaki fiyat farkını azaltabilmek ve eşitleyebilmek için ithalatçı olan 3. ülke satıcısına bazı vergilerle yüklenmektedir.

İhracat durumunda ise ihracat iadeleriyle fiyatlar diğer ülke ihracatçı fiyatlarına yaklaştırılmaktadır.

Avrupa Birliği'nin dış ticarete takip ettiği fiyat politikalarını İthalat güvenlik mekanizmaları, ihracat güvenlik mekanizmaları ve diğer koruma sistem ve mekanizmaları olarak üçe ayırabiliriz.

1.6.1.1. İthalat Güvenlik Mekanizmaları

İthalat edilen ürünlerin birlik içindeki üreticileri piyasa dışına itmesini engelleyen politikalardır.

• **Eşik Fiyat:** Maliyet bazlıdır. 3. ülkelerden gelen ürünün AB içinde üretim maliyetinin en yüksek olduğu yer belirlenir ve 3. ülke fiyatıyla arasındaki farkı gidermek amacıyla birlik dışı üreticilere eşik fiyatı belirlenir.

Eşik fiyatının altında olan ürün ve üreticiler Avrupa Birliği ticaretinde ve pazarında yer alamazlar.

---

¹⁶ Tetik, Zafer Özgü "Avrupa Birliği'nin Tarım ve Gıda Ürünleri Ticaretine Yönelik Değerlendirmeler", T.C Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB ve dış ilişkiler Müdürlüğü, 2015, s.5 <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%20%C4%B0%C5%9ELER/Uzmanl%C4%B1k%20Tez%20Eyl%C3%BCl%202015/Zafer%20Ozgu%20Tetik.pdf> (Erişim Tarihi: 3.6.2019)

• **Set Fiyat:** İthal edilecek ürünün masraflarının birlik içinde hesaplanarak, ürünün en düşük fiyatla ithal edilmesidir. Lokal masrafların hesaplanması olarak da belirtebiliriz.

• **Referans Fiyat:** Bir ürünün Avrupa Birliği içerisinde en çok ve en optimum üretildiği bir yerde son 3 yıllık fiyat ortalamasına pazarlama giderlerinin eklenmesiyle oluşan fiyattır. Avrupa Birliği dışından gelecek ürünle ilgili korumalar, konulacak vergiler ve fiyat düzeyi belirlenirken esas referans kabul edilen fiyattır.

• **Prelevman:** Eşik fiyatla dış ülkenin fiyatı arasındaki farktır. İçerdeki üretim maliyetiyle dış satış fiyatını dengelemek için konulan vergidir de diyebiliriz. En çok tarım ürünlerinde ve gıdalarda kullanılır. Avrupa Birliği'nin tarımsal üretiminin çoğunluğu buraya dâhildir.

• **İlave Vergi:** Set veya referans fiyat düzeyindeki fiyat ortalamasını birlik fiyatlarına yükseltme amacıyla konulan vergidir

• **Gümrük Vergisi:** Gümrük Birliği içerisinde olan ortak gümrük tarifesi içeriğinde ithalat edilen ürünlerden ürün değerinin belli bir yüzdesi olarak alınan vergidir.

• **Telafi Edici Vergi:** Referans fiyat ortalamasına dâhil olan ürünlerin gümrük vergisi uygulansa bile birlik fiyatının altında kalmasıyla oluşan farkı gidermek için aradaki farka eşit uygulanan telafi edici vergidir.

1.6.1.2. İhracat Güvenlik Mekanizmaları

İhracat güvenliğinde ithalat koruma mekanizmalarının çeşitliğinden ziyade doğrudan bir ihracat desteği söz konusudur. Örneğin; bir Avrupa çiftçisinin sattığı ürün dış piyasada diğer ülkelerden fiyatı yüksek olarak bulunuyorsa ki genellikle maliyetler yüksek olduğu için bu durum böyledir. AB üreticisinin de dış pazarda tutunabilmesi için ve dış üreticiyle rekabet halinde olabilmesi için fiyat farkına istinaden ihracat teşviki ödenir ve Avrupa üreticisinin pazarda tutunması sağlanır.

Bu teşvik söz konusu olan ürün için dünya pazar fiyatları ortalaması ile Avrupa pazar fiyat ortalaması arasındaki farka göre belirlenir ve ihracatçıya verilir.

1.6.1.3. Diğer Koruma Mekanizmaları

Üretim kotası, ortak sorumluluk vergisi, imalatçı desteği gibi temelinde bazı ürünlerle ilgi piyasada ortaya çıkan arz talep dengesizliklerini gidermek için oluşturduğu mekanizmadır. Örneğin; zamanında ortaya çıkan şeker arz fazlası olduğundan üretim kotası getirilmiştir ya da talebi karşılanamayan şeftali için imalat desteği getirilmesi gibi alınan kararlardır.

Bunların işe yararlılığıyla olarak tarımsal arzın artmasıyla birlikte tarımsal piyasanın dengesi oluşturulmuş ve kıtlık gibi sorunlar geride kalmış ve üretim yapan çiftçilerin yaşam standardı yükselmiştir.

Öte yandan, artan üretimle beraber üretici açısından yaşanan bu olumlu gelişmeler, artan vergiler ve yüksek fiyatlar sonucunda tüketici kanadında refah düşüşüne neden olmuştur.

Özellikle petrol krizi ve soğuk savaşla beraber ihracatta görülen daralma beraberinde aşırı üretim ya da aşırı arz sorununu getirirken, ithalatta benimsenen korumacı politikalar serbest piyasaya dahil olan üçüncü ülkelerin tepkisine yol açmıştır.

1.6.2. 1988 Reformu

Avrupa içinden hem de GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması) turları sırasında özellikle birlik dışı üçüncü ülkelerden OTP'yi hedefine alan yoğun baskıların ardından, OTP için reform zorunluluğu doğmuştur ve bu reformlar sürecinin ilk kısmı 1988 yılında başlamıştır.

1988 Reformuyla;

Tarımda üretim arzının çokluğunu kontrollü dengelemek amacıyla;

Belirli bir arz düzeyi aşıp üstüne çıkıldığında desteklemelerin kesildiği ve durduğu bir eşik belirlenmiş özellikle süt kotalarına % 40 gibi bir oran getirilmiş,

Boş bırakılan arazilere sağlanan nadas yardımları artmış,

Bu destekleme yapılan sınırların ihlal edilmesi pozisyonunda Konsey'in ayrılan bütçenin iyileştirilmesi ve sıkıntılarının giderilmesi hedefiyle gerçekleşmesi zorunlu hale gelen fiyat ortalamasının düşürülmesi ve düzenlemesinden uzaklaşması ve gerçekleştirmek istememesi sebebiyle 1988 gerçekleşen reformlarının etkisi minimum düzeyde gerçekleşmiş ve dolayısıyla stok birikimi devam edip azr fazlasının önüne geçilememiştir.

Bununla birlikte, bu reformlar OTP'nin yapısını esnekletiren unsurlar olmuşlardır, Garanti Bölümünün FEOGA (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu) içindeki payını önemli ölçüde azaltmıştır. Tarımsal harcamaları kıstak ve adilleştirmek amacıyla bütçe dengeleyici unsurlar uygulanmaya başlamıştır.

1.6.3. 1992 MacSharry Reformları

Rekabet edilebilirlik üzerine odaklanan ve o dönemin tarımsal kalkınmadan sorumlu komisyoneri Ray MacSharry'den adını alan reformlardır. Reformlarla üretim fazlalarını engellemek ve tarımsal piyasalarda denge ve denge koşulu oluşturmak adına destekleme fiyatlarında indirimde gidilmiştir, bu durumda zor durumda kalacak ve sıkıntı yaşayacak çiftçinin zararını telafi etmek amacıyla doğrudan gelir destekleri devreye sokuldu. Böylelikle, fiyat desteği uygulamasından, ticaret bozucu etkileri daha minimum olan destekleme aracına geçiş süreci başlamıştır.¹⁷

Tarım politikalarında ekoloji ve kırsal kalkınma politikaları güçlenip artan bir önem kazanmıştır. Nitekim, yeni olarak dahil olan programlarla beraber **CAP** (Common Agricultural Policy) Ortak Tarım Politikası terimi değişecek ve **CARPE** (Common Agricultural and Rural Policy for Europe) Avrupa İçin Ortak Tarım ve Kırsal Kalkınma

---

¹⁷ Michael Cardwell ve Christopher Rodgers, "Reforming the WTO Legal Order for Agricultural Trade: Issues for European Rural Policy in the Doha Round", *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, Vol. 55, s.812-813.

Politikası ismiyle anılmaya başlanacaktır. Diğer taraftan, yapısal fonlarla, tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi ile ilgili politikalara ortak kararlarla giderek artan bir önem verilmeye başlanmıştır.¹⁸

Ağaçlandırmanın çevresel düzenlemelerin ve ekolojik bilinç faaliyetlerini teşvik etmek ve tarım-çevre ilişkisi tedbirleri gibi yeni destekleme ve geliştirme enstrümanları eklenerek çevresel faktörler ve özellikle çevresel farkındalık tarım politikasına entegre olmaya başlamıştır.

MacSharry Reformları ortaya çıktıktan sonra üretim fazlaları önemli bir seviyede düşmüştür. Avrupa Birliği'nin tarım ürünleri fiyatları birlik dışı 3. ülkelere ve dünya fiyatlarına yaklaşırsa da AB'nin yeni genişleme dalgasıyla birlikte yenisorumlar ihtimali, süreç içinde karşılaşılabilecek sorunlara çözüm bulunması ve Dünya Ticaret Örgütü'nün yeni tur müzakerelerinde (Millenium Round) AB'nin elinin güçlendirilmesi amacıyla, bir revizyona daha ihtiyaç duyulmuştur.

1.6.4. Gündem 2000 Reformları

Sürdürülebilirlik kavramı üzerine odaklanmış olan Gündem 2000 reformları için OTP bütçesinde de ciddi kesinti ve kısıntıya gidilmiştir, aynı anda pazarda oluşan ve oluşacak rekabeti, kırsal kalkınmayı teşvik eden ve çevreyi daha fazla gözetim anlayışla birlikte ürün kalitesini güvence altına alan önlemler için içine sokulmuştur.

OTP'nin günümüzdeki iki sütunlu temeli, Gündem 2000 reform paketiyle ortaya çıkmıştır.¹⁹

Üretim destekleri kısmı ilk sütunu, kırsal kalkınma kısmı ise ikinci sütunu oluşturmaktadır.

- OTP'de yeni ortaya çıkan bir yapı olan **ikinci sütun** kapsamında,
- gelir çeşitlendirmesi,

¹⁸ William D. Coleman ve Stefan Tangermann, "The 1992 CAP Reform, the Uruguay Round and the Commission: Conceptualizing Linked Policy Games", *Journal of Common Market Studies*, 1999, Vol. 37, No. 3, s. 401.

¹⁹ 2013 Sonrası AB Ortak Tarım Politikası, **Avrupa Birliği Bakanlığı Tarım Balıkçılık Bakanlığı**, 2012 s.4, <https://www.ab.gov.tr/files/TarimBalikcilikBsk/otpreformu.pdf> (Erişim Tarihi:03.04.2019)

- üretici örgütlerinin oluşturulması,
- genç çiftçilerin kazandırılması ve desteklenmesi gibi kırsal kalkınma hedefleri ve tedbirleri yer almıştır.
- OTP'yi yalınlaştırmak ve anlaşılır kılmak ve ya sadeleştirmek,
- AB'nin tarım sektörünü kalkındırarak ve geliştirerek fiyatlarla baskılayarak, hem topluluğun iç piyasalarında hem de dış Dünya pazarları ve piyasalarında rekabetçi bir konuma getirmek,
- kırsal çevre ve ekolojinin korunması ve zenginleştirilmesine katkıda bulunacak ve zarar vermeyecek üretim metotlarının teşvik etmek,

Tarımsal kesimin ekonomik kalkınmasını desteklerken, çiftçilerin ve tarım sektörüne dâhil olanların gelir düzeyinin sürdürülmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu hedeflere ulaşmak için kullanılması düşünülen enstrümanlar ise şunlardır: Garanti eşik fiyatlarının aşağı çekilmesi: Destekleme fiyatlarındaki azalmayı çiftçilere ödenecek olan doğrudan yardım ödemeleriyle dengelemek amaçlanmış ve böylece, çiftçiler için adil bir yaşam standardı olması sağlanacaktır.

Destekleme fiyat sisteminden doğrudan gelir desteğine geçiş demek gelir politikasının tarımsal üretimden daha bağımsız ve üretimi teşvik etmeden uygulanması anlamına gelmektedir.

Çevreye zararsız ya da minimum düzeyde üretim yapılması için gerekli tekniklerin desteklenmesi: Avrupa Birliği'ne üye olan devletlerin milli tarım politikalarıyla ve kalkınma programlarıyla ekolojik bakımdan çeşitliliğin ve türlerin korunması hedefiyle paralel düzeyde oluşturulması gereklidir. Buna ilave olarak Avrupa Birliği devletleri doğrudan destek ödemeleri ekolojik ve peyzaj zorunluluklarına bağlantılanma (Cross Compliance) içerisinde olan ve çevre standartlarını yükseltmeyi ve standartlaştırmayı hedefleyen, bunun bilinciyle ve eğitimiyle hareket eden bir çiftçi yapısı oluşturmayı amaçlayan tedbirler almalıdır.

Kırsal alanlara ve tarımsal alanlara göre programlanmış olarak uyumsal bazı kırsal kalkınma stratejisinin desteklenmesiyle: Yeni oluşturulmuş kırsal kalkınma politikasına destek sağlayarak bütünlük bir kırsal kalkınma stratejisinin bir parçası

olarak, ülkeler arasındaki rekabeti destekleyici ve rekabet içerisinde güçlendirici ve fonksiyonel tarım sektörünün gelişimini ve modern bir tarımı hedefleyip desteklemektedir.

Kalite üzerine yoğunlaşma ise bir diğer standart artırıcı reform sonucu olacaktır. Tüketicilere yönelik ürün kalitesini ve güvenilirliği konusundaki artan ilgilerine yönelik gerçekleşmiştir.

Önem kazanan diğer bir durumda ekolojik sağlık hayvan sağlığı gibi kavramlar olmuştur dolayısıyla unların bir standarda bağlanması gerektiği politikaların konusu olacağı belirtilmiştir.

2000 yılındaki gündem 2000 reformları ile büyükbaş ve küçükbaş et grubu, hububat gruplarıyla beraber et ve süt ürünleri için tesis bazlı fiyatların indirilmesi, temel olan erişilebilirliğinin fazlaştırılması hedeflenmiştir ve 2000 senesinden sonra fiyatlar ortalamasının dana ve sığır eti (Büyükbaş) sektöründe %20 oranında, tarla bitkileri gruplarında ise yaklaşık % 15; süt ürünlerinde ise 2005 senesinden sonra ise aşamalı ve bütünsel bir % 15 oranında indirilmesi planlanmıştır.

Ayrıca, Avrupa Birliği çiftçisine yapılan doğrudan ödemelerin, ortalama fiyat ve stok gibi etkenlerden farklılaştırıp ayrıştırılarak arz miktarını düşürücü ve sınırlayan net programlara entegre edilmesi, bağlanması ve tarla bitkileri yoğun sektörde, arazinin ve ekim alanlarının boş bırakılması yada tarım dışı örneğin güneş enerji panelleri için kullanılması ve değerlendirilmesi (set-aside) ayarlamaları hedefinde çerçevesinde, tarla bitkileri için ayrılan arazinin %10'unun her yıl sistemden çekilerek boş bırakılması ya da nadası öngörülmüştür.

Milenyuma doğru gerçekleşen Berlin Konseyinin resmi toplantısı içerisinde, tarıma harcanan ve OTP'ye ayrılan bütçenin ayarlanması, dengelenmesi ve ileriye yönelik olarak gerekli olan tarımsal bazlı harcamalara istinaden üst limit (Berlin Tavanı) belirlenmiştir. Belirlenen bu tavan için 2006 senesine kadar harcamaların istisnasız bir şekilde üst limit olan bu Berlin tavanını geçmemesi karara bağlanmıştır.

Ayrıca, MacSharry Planı'ndan bu yana gelen bir devamı olarak doğrudan gelir desteklerinin payının artırılması planlanmış üretime dayalı değil üreticiye dayalı bir modele yönelim gerçekleşti ve üye ülkelerin kırsal kalkınma programlarında ve politikalarında tarım-çevre tedbiri için bir plan oluşturma zorunluluğu öne çıkan gelişmeler olmuştur.

1.6.5. OTP'nin Ara Dönem Değerlendirmesi

2002/2003 yıllarında OTP'nin bir dizi ara dönem değerlendirmeleri yapılmasına karar verilmiştir. Ara dönem değerlendirme, Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na sunulan bir bildiri olarak hazırlanmıştır. Bunun amacı, OTP'nin mevcut bulunduğu durumu ve OTP'nin geleceği hakkında bir tartışma ortamı başlatmak ve diğer AB kurumları ile birlikte milli ve yerel otoriteler ve büyük oranda sivil toplum örgütleri arasındaki görüş alışverişlerine imkanlar sağlamaktır. Komisyon'un önerilerinin temel ögesi, tarım işletmesi başına yani üretim miktarına ve üretimden bağımsız tek bir doğrudan ödemenin başlatılmasıdır.²⁰

Piyasa koşullarını dikkate alan önlemleri hazırlanmış ve geçmiş ödemelere dayalı bir şekilde mümkün olan her sektörü içeriğine dahil etmesi planlanan bu ödemenin Gündem 2000 düzenlemelerinin desteklenmesini ve ara dönem değerlendirme sonuçlarını dikkate alması gerekmektedir.

Birinci bölümde büyükbaş ve küçükbaş eti, hububat bitkileri, yağlı tohumlar ve diğer bazı özel bitkiler bu destekleme içeriğine dahil edilecektir. Bu uygulama ile, bu düzenleme içerisinde kendine yer bulmuş üreticiler arzla alakalı kararlarında geniş bir perspektife ve kuvvetli bir esnekliğe sahip olacaklardır. Bu noktada ortaya çıkan taze yaklaşım, 1992 senesinde gerçekleşen reformlarla başlamış olan üretime değil üreticiye arza değil kaliteye dayalı anlayış sürecine dair nihai mantıksal adım olarak görülmektedir.

---

²⁰ Varol, Sinan, "Dünden Bugüne Ortak Tarım Politikası ve AB Tarımının Yönetim Yapısı", **Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Haftası Sempozyumu**, Ankara, 8-9 Ocak 2003 s.116-117.

Çiftçiye yapılacak olan yardımların üretimden bağımsız bir şekilde ayrıştırılması ile tarımın genel olarak piyasa merkezliliğinin ve dinamizminin artırılması ve çiftçilerin üretime dair bileşimlerini, hareketlerini ve hedeflemelerini piyasanın koşullarına ve tüketicinin isteklerine göre yeterli bir şekilde arz fazlası olmaksızın sağlanması hedeflenmektedir.

Bu komisyonun amacı, üretime dayalı desteğin yerine doğrudan gelir yardımı ya da desteğinin daha da yoğun kullanılması ve bu yardımların ve desteklemelerin yapısının daha kolay anlaşılır ve şeffaf yapıda olmasıdır. Dolayısıyla böyle bir yol haritasının getireceği Dünya Ticaret Örgütü'nün Yeşil Kutu tedbirlerine uyumluluğunun, bu doğrudan ödemelerin uluslararası düzeyde garanti altına alınmasına destek sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer bir önem teşkil eden tavsiye ise, OTP'nin ikinci sütununu kapsayan kırsal kalkınma kaleminin güçlendirilmesi ve entegrasyonunu kuvvetlenmesidir.

Bu hedefle birlikte dinamik modülasyon sistemi aracı kullanılarak birinci sütun adını verdiğimiz piyasa desteklemelerinin ikinci sütun olan kırsal kalkınma bölgesine parasal ve hukuksal destekleme olarak kaydırılması ortaya yeni fon ve finansman kaynağı yaratılması yöntemi tercih edilmiştir.

İkinci sütun (kırsal kalkınma) içerisinde bu mali kaynakların kullanılabilceği alanlar ve buna dair tedbirler genişletilmiştir. Yine daha önce bahsettiğimiz gıda güvenliğinin ve gıda kalitesinin, çevresel, ekolojik hedefler ve hayvanların refahını artırma amacına yönelik konularda uyumun haricinde, çiftçilerin ve üreticilerin eğitimi ile ilgili gönüllü bazlı eğitim programlarına katılmalarının desteklenmesi yoluyla değinilmektedir.

1.6.6. 2003 Reformu

Ortak Tarım Politikasının değişim ve entegrasyonu aslında sürekli değişen Dünya şartlarına uyum sağlamak için devam etmektedir 2003 reformu da destekleme politikalarında ve rekabet alanında köklü değişiklikler getirmiştir. 2003 reformun en büyük

nedeni ise Avrupa Birliği'nin sınırlarının genişlemesi özellikle balkan ekonomilerinin standartlara uyumsuzluğu ve birliğe yeni ülkelerin katılımı olduğunu söyleyebiliriz.

Avrupa tarımının uluslararası ve dış piyasalarda temel rekabet gücünün yükseltilmesi,

Çevresel ve ekolojik araçların üretimle birleşik ve bütünsel hale getirilmesi,

Kırsal alanların kapsamı ve iyileştirilmesi,

Topluluk tarım politikasının geç kapitalistleşen ülkelerin birliğe katılması teknoloji olarak Avrupa'nın gerisinde olan daha çok balkan ülkelerinin çiftçilerinin üretimsel ve rekabet gücü bakımından olumsuz etkilerinin giderilmesi gibi unsurlar, gerçekleştirilen ve hedeflenen değişikliklerin odak noktası olmuştur.

Birliği OTP'ye yaptığı bu yeni yaklaşımlardan sonra çiftçilerin üretimine ket vurulması çiftçiler için maliyet oluşturacaktı. Bu maliyetler ve koşullar doğrultusunda, çiftçilere tahsis edilen destekleme ve yardımların çiftçilerin arz kararına ve dolayısıyla miktarına da etkisini bertaraf etmek, gidermek, azaltmak ve onarmak üzere Tek Ödeme Planı (Single Payment Scheme) yürürlüğe konulmuştur. Bu şekilde desteklerin üretimle olan ilişkisi ortadan kalkmış ve üretimi destekleyici unsur ve koşullar ortadan kalkmış olmaktadır. Üretimi özendirmekten uzaklaşmış ve çiftçi statüsünü özellikle sosyal statüsünü değiştirmeye yönelmiştir.

Ayrıca bahsedilen bu üretimden bağımsız destekler için, belirlenmiş bazı özel unsurları (çevresel durum, hayvan sağlığı ve refahı ile halk sağlığının ve bitki ve yeşil sağlığını) içerisine alan AB mevzuatının iyi tarım uygulamaları ve çevre sağlığı hedefleriyle uygulamalara dair karşılanma zorunluluğu getirilmiştir. Kısa vadede maliyetleri attırsa da uzun vade göz önüne alındığında hem tüketici hem üreticiler için faydalı bir harekettir.

Ayrıca, OTP'nin kırsal kalkınmanın oluşturduğu ve dahil olduğu 2. sütunu artık doğrudan desteklerden fon aktarımı (modulation) karara bağlanmıştır. Kaynak aktarımının rol değiştirdiği ve belli kırsal alanları kalkındırmaya yöneldiği bu noktada amaç mevsimsel etkileri azaltmak olmuştur ve böylece kırsal kalkınmaya verilen

desteklerin artmasıyla birlikte bölgesel ve mevsimsel etkiler aza indirilerek, bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması yönünde büyük bir adım atılmıştır.

Bu noktada katılan 10 üye ülke çiftçisinin destekleme ve doğrudan ödemelerle 2.8 milyar Avro elde edip bu adımla kendi gelirlerini yüzde 50 arttırmışlardır.²¹

1.6.7. 2008 Reformu

2008 yılının Kasım ayında AB üye ülkelerinin Tarım Bakanları, OTP'yi tarayarak nasıl daha etkin kılarız sorusunun cevabını aramak üzere toplanmışlardır. OTP'ye daha verimli bir çalışma ve işlerlik kazandırmak hedefiyle Orak Tarım Politikası'nın sağlık taraması (Health Check of the CAP) süreci üzerinde karara ve anlaşmaya varmışlardır.

Üretim ve arz odaklı olan eski destekleme modeli ve mekanizmasından üretici odaklı destekleme modeline doğru yöneliş, bu 2008 kararı doğrultusunda devam etmiş ve güçlenmiştir, böylelikle üye ülkelerin üretimle alakalı olarak vermeye devam ettikleri bazı destekleme araç ve kalemlerinin 2008 krizinin de etkisiyle 2012 yılı itibariyle Tek Ödeme Planı'na entegre edilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, doğrudan gelir desteği sütunundan, kırsal kalkınmaya dair harcama kısmına finans ve fon aktarımı güç ve ivme kazanmıştır.

Bahsedilenlerin dışında farklı olarak 2004 yılında ve 2007 yılında gerçekleşen büyük genişleme dalgalarıyla Avrupa Birliği bünyesine katılan 12 tane yeni üye ülkenin OTP'nin tarımsal destekler finansmanından ve kaynaklarında tam verimli olarak faydalanabilmeleri için yaklaşık olarak 10 yıllık bir geçiş süreci planlanmaktadır, bu süre zarfı içerisinde mağduriyet oluşmaması adına bazı sektörlerle dair özel desteklerin hukuki temelini oluşturan "Madde 68" tedbirleri için ek mali kaynaklar oluşturulmuştur.

---

²¹ European Comission, External and Intra- European Union Trade, **Statistical Year Book**, (2004) s.172-220
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5653369/KS-CV-04-001-EN.PDF/cd1739be-addf-4f33-bc96-66c33b04453b?version=1.0> (Erişim Tarihi: 05.03.2019)

Arzla ilgili ise geçmişte konulan ve uygulanan arazilerin boş bırakılması sisteminden vazgeçilmiş ve 2015'te tamamen kaldırılması amacıyla süt kotalarının 1984 senesinden beri süren kotaları için değiştiren düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

1.6.8. 2013 Reformu

Avrupa Komisyonu'nun yapmış olduğu 18 Kasım 2010 günü ince eleyerek ve detaylı bir kamuoyu ve uluslararası yoklamasından sonra ortaya koyduğu "2020'ye doğru OTP" adı altında gelecekte planlanabilecek gerçekleştirilebilecek OTP seçeneklerinin ortaya konularak özetlendiği bir raporun sunumunu yaparak, diğer kurumların ve konuyla ilgili taraf olanların katılımı ile bir tartışma, inceleme ve açık oturum başlattı. Ortaya çıkan diyalogdan elde edilen veriler ve sonuçlarla birlikte kamuoyu araştırmasından ve yoklamasından yaklaşık olarak bir sene sonrasında tarihler 12 Kasım 2011 gününü gösterirken bir kararlar dizini yayınladı. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından OTP'nin yapısal olarak daha rekabetçi olması gerekliliği ve sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir tarım sektörünü ve 2. sütun olan kırsal kalkınmayı yeniden arttırıcı sistemsel bir kurgu oluşturmak hedefine yönelik daha verimli ve efektif bir politikaya dönüştürmeyi amaçlayan ve işlerlik kazandırıcı mekanizmaya dönüşmesi amaçlanan bir hukuksal tasarı ve karar dizini yayınlandı.

Avrupa Komisyonu'nun 2013 sonrası OTP reformuna yönelik yayınladığı tebliğlerin temel hedefi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde sağlıklı ve kaliteli ürün ve gıda üretiminin sağlanması, çevreyi ve doğayı korumaya yönelik önlemlerin arttırılması ve kırsal kalkınma odaklı stratejilerle doğrudan ödemelerin geliştirilmesidir.²²

Bununla amaçlanan;

- Daha etkin ve adil dağılmış bir gelir desteği üzerine özellikle kriz 2008 krizinin sonuçlarıyla beraber ortaya çıkan reform ihtiyacı,
- Ortaya çıkabilen kriz durumlarının yönetimi için daha uygun ve etkin enstrümanlar,

²² Olcay, Ceran Aslan, "Avrupa 2020 Stratejisi Doğrultusunda Ortak Tarım Politikasının Değişim Trendleri", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:15, Sayı:2, 2016 s.106-108, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/2175/22539.pdf> (Erişim Tarihi: 25.07.2018)

- Uzun dönem verimliliği sağlamak için yeşil ödeme,
- Ar-Ge ve inovasyona yönelik daha fazla yatırım,
- Daha rekabetçi bir gıda zinciri,
- Daha sağlıklı, güvenli ve dengeli bir gıda zinciri,
- Tarım-çevre girişimlerini özendirmek,
- Gözden düşen tarım sektörünün özellikle gençler arasında ki popülerliğini arttırmak,
- Kırsal kalkınmayı ve Tarıma bağlı girişimciliği desteklemek,
- Duyarlı bölgelerin tespiti ve verimliliğini kullanmak, daha sade ve daha etkin bir OTP üzerine odaklanmaktadır.

1.7. OTP'nin Karar Alma Süreci

Aslına bakarsak Avrupa Birliği'nde karar alma süreci genelde karmaşık bir yapıyla bizi karşılar. Birden fazla ülkenin bir araya gelerek oluşturduğu bir topluluk olma özelliği topluluğun karar mekanizmasında da bir karmaşıklık olarak ortaya çıkmaktadır.

Birden fazla ülkenin oluşturduğu toplulukta ortak çıkar esastır dolayısıyla ülkeler arasında da belli başlı tartışmalar ortaya çıkabilmektedir.

Ancak buna rağmen karar alma süreci yasalar ve organlarla belirlenmiştir. Bir karar alınacağı zaman karar alma süreci Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Birliği Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi sürecinden geçerek ortaya çıkar. Avrupa parlamentosunun sadece öneri yapma durumu olabilir yetkin değildir Avrupa Birliği komisyonun önerisi Avrupa Konsey onayıyla hayata geçebilir.

İhtiyaç duyulan yeni bir yasanın ya da uygulamanın hayata geçirilmesi için 3 temel prosedür vardır.²³

- Ortak karar alma,

²³ Avrupa Birliği Nasıl Çalışır, **Avrupa Birliği Yayın Ofisi**, 2014 s.3-8
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwikg_6bu8nmAhURaFAKHapzCvkQFjACegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fcyprus%2Fsites%2Fcyprus%2Ffiles%2Fje0115325trc.pdf&usg=AOvVaw200smrJ7AuUF7I8Ht1Pyht (Erişim Tarihi: 05,02,2019)

- İstişare,
- Uygun bulma usulü.

Avrupa Parlamentosu istişare usulünde sadece öneri niteliğinde karar alabilir, ortak karar alma usulünde Konsey ile yetki paylaşımı gerçekleşmektedir. Avrupa Komisyonu eğer yeni bir yasa tavsiyesinde bulunursa yine takip edilecek prosedürü de seçmekle mükelleftir.

Avrupa Birliği Komisyonu ihtiyaç duyduğu bir noktada, ilgili konuda ulusal ve birlik düzeyindeki kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini de dikkate alarak kanun tasarıları hazırlamakta ve organize edip ve bakanlar konseyine sunmaktadır.

İlgili alanlarda ve konularda üye ülkelerin milli bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyi Avrupa Komisyonu'nun önerileri doğrultusunda uygun olan tartışma yöntemini hazırlaması için konularında uzman üst düzey memurların katıldığı özel bir komite veya bir çalışma grubuna talimat verir.

Eğer Konsey arzu ederse Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşlerine başvurabilir. Önerilen yasa tasarısı gerekli prosedürden geçtikten sonra ve Avrupa Konseyi tarafından onaylandıktan sonra ancak işleme koyulmaktadır.

Avrupa Bakanlar Konseyi'nde üye ülkeleri temsil eden ulusal bakanlar, kendi milli Parlamentolarının ve hükümetlerinin tavsiyeleri doğrultusunda, ulusal düzeyde faaliyet gösteren çiftçi örgütlerinin, üretici birliklerinin, kooperatiflerin, ürün işleyici ve perakendeciler gibi çeşitli çıkar gruplarının taleplerini dikkate almak durumundalar. Bu durum AB düzeyinde bir çıkar çatışmasını da beraberinde getirmektedir.

Önemli konularda politika oluşum süreci üye devletler arasında ciddi pazarlıkların gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu ortaya çıkan pazarlık ve tartışma sürecinde AB kurumları ve müdürlükleri aktif rol oynamaktadır. Tarım konusundaki tartışmalarda ve pazarlıklarda birliğin en önemli iki kurumu olan Avrupa Tarım Bakanları Konseyi ve Avrupa Komisyonu'na bağlı Tarım Genel Müdürlüğü önemli rol üstlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-AB ARASINDAKİ TARIM TİCARETİ

2.1. Türk Tarımı

Türkiye genel olarak arazi varlığı bakımından eğimli arazilere ve dağlık bir yapıya sahiptir diyebiliriz. Yaklaşık olarak Türkiye'nin arazisinin %56'sı 1000 m yükseltinin üzerindedir ayrıca %63'ü de %15'ten daha fazla eğimlidir. Türkiye'nin yeryüzü özellikleri bir mikro klimayı yani iklimsel olarak çeşitliliği mümkün kılmıştır. Kişi başına düşen toprak miktarı tarım için 60 dönüm civarındadır.²⁴

Tarım sektöründe istihdamın yüzde 50 civarlarından bugün itibariyle %20'nin altına düştüğünü tabloya baktığımızda görüyoruz.

Türkiye'de yetiştirilen tarımsal mamullere ilişkin maliyetlerin, dünya tarımsal üretim maliyetleri ile karşılaştırıldığında, ciddi fiyat farklılığı göze çarpmaktadır. Bunun en temel nedeni ise; yukarıda bahsettiğimiz alt yapı sorunları ve bu durumun maliyetleri arttırması ve girdilerin genel olarak yurtdışından ithal edilmesi ve bu durumun girdi maliyetlerini arttırması ortalama işletme büyüklüklerinin küçük olması, nadas zorunluluğu, sulama olanaklarının yetersizliği, arazi fiziksel vasıflarından dolayı sınırlı teknoloji kullanımı, gübre, tohum ve tarımsal ilaç fiyatlarının yüksekliğidir. Bu nedenler ile yerel fiyatlar, dünya fiyatlarının çok üzerine çıkmakta, tarımsal üretimi destekleme fiyatları da yetersiz kalmaktadır. Yaşanan bu olumsuz durumlar, ülkemizde faaliyet gösteren tarım üreticilerini tarımsal üretimden vazgeçmeye yöneltmektedir.²⁵

Bunun nedenleri olarak:

- Miras yoluyla bölünen toprakların küçük kalması ve yeterli değer yaratamaması,

²⁴ Türkiye Tarım Sektörü Raporu, "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği", 2013, s.9-10 https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2014/turkiye_tarim_meclisi_sektor_raporu_2013_int.pdf (Erişim Tarihi: 21.07.2019)

²⁵ Günaydın, Gökhan, "Türkiye Tarım Politikasında Yapısal Uyum; 2000'li Yıllar", **Mülkiye**, Cilt:33 Sayı:262, 2009, s.201-207.

- Artan teknoloji ile iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması,
- Yurt dışından gelen göçlerle beraber ucuz iş gücü temini ve yerli tarımsal işçinin şehirlere hareketi,
- Kayıt dışı istihdam ve özellikle sigortanın yasallaşsa dahil ikinci plana atılması,
- Gübre, ilaç gibi girdi maliyetlerinde kura bağlı yükselme dolayısıyla kar marjının azalması,
- Yurt dışından ucuza ithal edilen ürünlerin piyasayı aşağıya çekmesi,
- Sosyal olanakların köy yerlerinde kısıtlı kalması örnek gösterilebilir.

Tarım sektörü hayati bir öneme sahiptir. Tarım sektörü yıllar boyunca yapısal değişimlerle desteklenmek ve çağa uyum sağlamak amacıyla kalkınma politikalarıyla ve kanunlarla değişim geçirmiştir. Bu değişimler kırsal kalkınma programlarının 1.si olan 1963 yılında ortaya konulan programda enflasyon oranını yükseltmeden milli gelirden yüzde 7 oranında bir artış sağlayarak ve standartlaştırarak refah artışı sağlamıştır. Sanayi alt mallarını desteklemek ve ülke nüfusunu proteinsel bir diyetle iterek beslenme sağlığını sağlamak kente göçü azaltmak ve düzensiz şehirleşmeyi azaltmak yönünde olmuştur.

2014 yılında 10. Kırsal programına gelindiğinde ise toplumun sağlıklı ve dengeli beslenmesi yönünde ileri teknolojiyle desteklenmiş, alt yapı sorunları giderilmiş, verimli ve talebe dayalı, uluslararası rekabet edebilirliği artmış ve kaynakların güvenliği sağlanmış olan bir tarım sektörü amacı ortaya konmuştur.

5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 4.maddesinde yer alan şekliyle ise Türk tarım politikalarının temel amaçları; tarımsal üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesi, doğal ve biyolojik kaynakların korunması ve geliştirilmesi, verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ve güvenliğinin güçlendirilmesi, üretici örgütlerinin ve kooperatiflerin geliştirilmesi, tarımsal piyasaların güçlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması suretiyle tarım sektöründeki refah standartlarını yükseltmektir.²⁶

---

²⁶ Tarım Kanunu, **Resmi Gazete**, 2006 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm> (Erişim Tarihi: 15.08.2019)

Tarım kanunu politikasının 6. maddesinde ise şu amaçlar vardır.

- Verimlilik, ürün çeşidinin, kalitenin ve rekabet etme gücünün yükseltilmesi,
- Altyapının tarımda güçlü olması,
- Gıda arzının güvenliği,
- Destekleme ve ürün yönlendirilmesinin tedbirleri, daha çok teknoloji ve Bilgi kullanımı
- Tarımsal girdi piyasalarının gelişmesi ve pazara uyumdur.²⁷

2.2. Türkiye-AB Arasındaki Tarım Ticareti

2017 Ağustos ayına kadar olan gelişmeleri kapsayan rapora göre, gıda tarım ihracatı Ağustos ayında da iyi bir performans gösterdi. Ticaret dengesi ise 2,4 milyar dolara ulaştı.²⁸

Sektördeki yapısal sorunlarına rağmen AB'ye uyum sağlamaya çalışan Türk tarımında, işletmelerin küçük oluşu, arazilerin çok parçalı olması, sulamadaki yetersizlikler ve kırsal kalkınma bu süreçte sıkıntı yaşanan önemli başlıklar olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye tarım sektöründe güçlü ihracatçı ülkelerden diyebiliriz. En büyük ticaret ortaklarından biri ise Avrupa Birliği'dir, özellikle Gümrük Birliği'nden sonra hareketlenen ticaretle korumalı olduğu mallar sayesinde Türkiye ticari olarak genişleme yaşamıştır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) kapsamında AB tarafından Türkiye'ye tarım ve kırsal kalkınma, gıda güvenliği, veterinerlik, bitki sağlığı ve balıkçılık politikaları alanlarında önemli parasal destekler verilmiştir.

²⁷ Tarım kanunu, **Resmî Gazete**, 2006 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm> (Erişim Tarihi: 15.08.2019)

²⁸ Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Raporu, 2017, <http://www.tim.org.tr/tr/2017-yilinin-ihracat-sampiyonlari-aciklandi.html> http://www.tim.org.tr/files/downloads/Ihracat1000/2017/2017_ilk_1000_Sunum.pdf

Arazi Parsel Tanımlama Sistemi ya da Parsel verim, önemli hayvan hastalıklarının kontrolü ve yok edilmesi, temel bilgi sistemlerinin kurulması, resmi gıda kontrol sisteminin güçlendirilmesi ve balıkçılık yönetim sistemine stok değerlendirme uygulamasının getirilmesi gibi çok sayıda projeye 250 milyon Avro ile IPA (Katılım Öncesi Yardım Aracı) bütçesinden desteklenmiştir.

Avrupa Birliği Türk tarım sektörü için önemli bir merkezdir. Türkiye'nin 1982 yılında Avrupa Birliği'ne yaptığı tarımsal ürünlerin ihracatının toplamının ihracat içerisindeki payı % 20,8 iken bu oran 2011 yılına gelindiğinde % 32,9'a yükselmiştir.

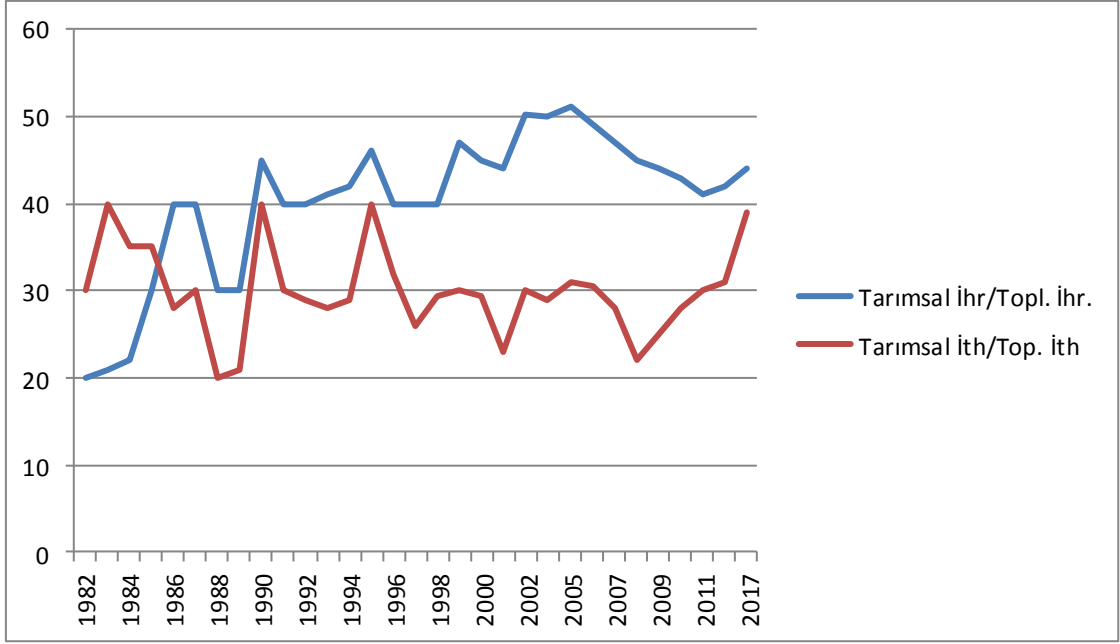
Aynı dönemde Türkiye'nin AB'ye ithalatının payı ise % 31,3'ten % 30,3 düşmüştür. Gümrük Birliği'nden önceki 1982-1995 dönemde Avrupa Birliği'ne yapılan tarım ürünlerinin ihracatının toplam tarım ürünleri ihracatı içerisindeki payı yaklaşık % 35,0 iken, Gümrük Birliğine dahil olunmasından sonraki 1996-2011 arası döneminde bu oran % 43,5'e yükselmiştir.

Aynı durum ithalatta % 30,0 iken, %28,4'e düşmüştür. Görüldüğü üzere Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne dahil olmasından sonra Avrupa Birliği'ne yapılan tarım ürünlerinin ihracatının toplam tarım ürünleri ihracatı içerisindeki değeri oransal olarak artmıştır ve Türkiye ihracatı gelişmiştir, Avrupa Birliği sınırları içerisinde yapılan tarımsal ürünlerin ithalatın payı ise oransal olarak azalmıştır. Ancak son yıllarda oluşan trende bakarsak Avrupa Birliği ülkelerine yapılan tarım ürünlerinin ihracatının Türkiye'nin toplam tarımsal ürün ihracatı içindeki payı aşağı doğru bir hareket halindeyken, yine Türkiye'nin AB'den yaptığı tarım ürünleri ithalatın payı toplam ithalat içerisinde artış göstermektedir.²⁹

---

²⁹ Mustafa Terin, Atilla Keskin ve Seda Terin, "Gümrük Birliği'nin Türkiye-AB Tarım Ürünleri Dış Ticareti Üzerine Etkileri", 'Atatürk Üniv. Ziraat Fakültesi. Dergisi', Cilt:43 Sayı:2 2012, s.135-138, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/35494> (Erişim Tarihi: 04.08.2019)

Grafik 1: AB ile Yapılan Tarım Ürünleri Dış Ticaretinin Toplam Tarım Ürünleri İçindeki Payları³⁰

Kaynak: TÜİK ve Dünya Bankası

Grafik 1’den anlaşılacağı üzere son zamanlarda meydana gelen kur artışıyla beraber ve AB’den tarım ürünlerinde olan ürünlerin ithalatında tavan fiyat uygulamasına istinaden dışardan alınan tarım ürünleri ithalatı artmış ihracat artsa da kurun artması ve TL’nin değer kaybıyla ihracatta meydana gelen artış hissedilmemiş aksine negatif olarak yansımıştır. Genel itibariyle beraber Türkiye ve AB arasındaki ticaret hacmi genişlemiştir.

Bu grafikten hareketle son yıllarda Türkiye’nin 2008 ve sonrasında toplam ithalat içerisinde Tarımın payının arttığı gözükmemektedir her ne kadar ihracatın payı da artsa bu noktada ortaya çıkan kur farkı Türkiye’nin AB ile tarım ticaretinde meydana gelen bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Türkiye ilaç, gübre, makine ve tohum gibi tarımsal girdilerde yenilikçi bir anlayıştan çok taklit ederek üretim yapmaktadır bu noktada patent hakları gibi unsurlar ortaya çıkmıştır.

Örneğin; ayçiçeği tarımında intervix adlı ot (herbisit) ilacının etken maddesi 5 sene boyunca patentli olduğundan rekabetten uzak bir ilaç piyasası oluşmuş ve yabancı

³⁰ Türkiye İstatistik Kurumu ve Dünya Bankası verileri. Yazar tarafından Oluşturulmuştur.

para birimiyle Türkiye piyasasına giren ürün artan kur dolayısıyla çiftçi açısından daha pahalı olmuştur. Türk ilaç firmaları 5 sene beklemek zorunda kalmış ve piyasada kendine yer edinen firma bu süreçte ilaçla ilgili yükseltmeler yaparak rekabette güçlü konuma gelmiştir.³¹

Artan maliyetler Türkiye’de fiyatın tarım ürünlerinde yükselmesine neden olmuş ve dolayısıyla yurt dışından ithal tarım ürünlerinin Pazar payları artmıştır.

Türkiye’nin AB ile olan tarım ticaretinin payı Türkiye’nin toplam tarım ürünleri ticareti içerisinde 1982 yılında yüzde 50 iken 2017 yılında Yüzde 75’e gelerek bir artış göstermiştir.

Tablo 1
Toplam Nüfus İçinde Kırsal Nüfusun oranı

Ülkeler/Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2019
Türkiye	24,1	23,5	22,8	22,9	23,7	24,2	23,6	22,9	21,1	20,5	19,054
AB-28	5,9	5,6	5,4	5,1	5,1	5	4,9	4,8	4,7	4,6	4,104
Romanya	30,6	29,5	28,7	29,1	30,1	28,6	29	28,5	28,3	26,4	22,447
Yunanistan	11,7	11,3	11,3	11,9	12,5	12,4	13	13,7	13,6	13,2	11,853
Polonya	15,7	14,7	14	13,3	12,8	12,7	12,6	12	11,5	11,3	10,049
Hırvatistan	14,2	12,2	13,3	13,4	14,3	14,6	12,3	10,8	9,6	9,5	6,89
Slovenya	9,6	9,9	8,6	9,2	8,8	8,6	8,3	8,5	9,6	9,1	5,46
Litvanya	13,7	11,2	7,9	9,2	9	8,7	8,9	8,4	9,2	9,1	7,63
Portekiz	11,9	11,8	11,5	11,2	10,9	9,9	10,5	9,9	8,7	8,3	6,28
Letonya	11,3	10,2	7,9	8,7	8,8	8,9	8,4	8,1	7,5	7,6	6,72
Bulgaristan	8,1	7,5	7,5	7,1	6,8	6,8	6,4	6,7	7	6,9	6,87
İrlanda	5,6	5,4	5,8	4,9	4,5	4,5	4,7	5,7	5,7	5,4	4,97
Avusturya	5,2	5,5	5,4	5,3	5,2	5,3	4,9	4,7	4,8	4,8	3,86
Macaristan	4,7	4,5	4,5	4,6	4,5	4,8	5,2	4,9	4,7	4,5	4,94
Finlandiya	4,6	4,5	4,5	4,6	4,4	4,2	4,1	4,1	4,3	4,3	3,69
İspanya	4,8	4,5	4,2	4,3	4,3	4,2	4,4	4,4	4,2	4,1	4,26
İtalya	4,3	4,0	3,8	3,7	3,8	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,71
Slovakya	4,4	4,2	3,8	3,6	3,2	3	3,2	3,3	3,4	3,4	2,65
Fransa	3,7	3,4	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9	3,1	2,8	2,8	2,75
Çek C.	3,8	3,6	3,3	3,1	3,1	3	3,1	3	2,7	2,6	2,57
Danimarka	3	2,9	2,6	2,6	2,4	4	2,6	2,5	2,5	2,5	2,16
Hollanda	3,3	2,9	3	2,7	3,1	2,8	2,7	2,1	2,3	2,3	2,22
İsveç	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2	2	2	2	1,9	1,79
Almanya	2,3	2,3	2,3	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,254
Belçika	1,9	1,8	1,8	1,5	1,4	1,3	1,2	1,4	1,2	1,2	1,14
Birleşik Krallık	1,4	1,4	1,5	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,135

Kaynak: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?locations=EU-TR> (Erişim Tarihi: 05.08.2018).³²

³¹ Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Tarım İlacında Doğru Yaklaşım ve Kullanım Sempozyumu, (Erişim Tarihi: 26.05.2019)

³² Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'nin tüm tarımsal sorunlarına rağmen Türk tarımı 82 milyon ülke nüfusu ve her yıl misafir ettiği 30 milyon turisti beslemeye devam etmektedir³³. İthalat miktarını göz önüne alsak da üretim miktarımız değişen teknoloji, modernleşme ve uzmanlaşmayla artmaktadır. Bir göz atarsak son 9 yıl içerisinde bitkisel üretim miktarında ortalama yüzde 80 civarında, hayvansal üretim miktarında yüzde 117 artış sağlayan sektör, 62,7 milyar dolarlık hasılası ile Avrupa'da ilk sırada yer alırken Türkiye'nin tarım sektöründeki ağırlığını es geçmek yanlış olacaktır, 15 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. AB'nin en kapsamlı ve önemli politikası olan OTP'ye entegrasyon konusunda yoluna hızlı bir şekilde devam eden Türk tarımı, ekonomik olarak da küresel alanda önemli bir noktada olmaya devam etmektedir. Ancak bu noktada grafik biri de işin içine katarsak son yıllarda ihracattan ziyade ithalata yönelen bir tarım sektörü olduğunu görebiliriz. Tarımsal girdiler bu kadar yüksekken ve bu tarımsal girdilerin birçoğu dolar kuru ya da yabancı kurlarla ülkemize girerken Türk çiftçisi artan kur karşısında girdi maliyetlerinden dolayı fiyat rekabetine girememektedir ve çözüm olarak tüketici ve piyasa düzenleyiciler tarımsal ithalatı çıkış olarak görmüşlerdir.

Kırsal nüfusun azalması artık günümüzde alışlagelmiş bir olay haline gelmiştir bunun nedenleri olarak iş gücü, ihtiyacının azalması, sosyal olanakların kırsalda kısıtlı olması, yeni sektörlerin piyasaya girmesi gibi nedenler sıralanabilir.

Tablo1'den hareketle Türkiye'de kırsal nüfus yoğunluğu hala AB ülkelerine kıyasla yüksektir. Ancak bu nüfusun tarım ticaretinde yarattığı katma değer Avrupa birliği ortalamasının altındadır.

2.3. Tarımda Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Anahtarı Uyum

Bu mevzuatın TR-AB ilişkilerinde ortaya çıkardığı üç unsur olmuştur;

- a) Tarım ürünlerinin serbest dolaşımı; Türk tarımının OTP'ye uyumu,
- b) Tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı olarak tercihli bir rejim uygulanması (tarım tavizleri),

³³ World Bank, <https://datacatalog.worldbank.org/> (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

- c) İşlenmiş tarım ürünleri, konuları olmak üzere üç yönlü bir gelişme göstermektedir. Türkiye ve AB arasında tarım sektörünü inceleyecek olursak Ankara Antlaşması'na (1964) bakmamız gerekir ilk yasal zemin ve düzenlemeler bu noktada başlamıştır.³⁴

Katma Protokolle (1973) devam eden düzenlemeler, Ortaklık Konseyinin 1/80, 1/95 ve 1/98 nolu Kararları ile yeniden düzenlenmiş, üyelik sürecinde üstlenilen rolle 8 Kasım 2001 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ve 24 Mart 2001 tarih ve 24352 (mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayınlanan (6 Nisan 2001 tarih ve 24365 sayılı Resmi Gazetede düzeltmeleri yapılan) Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde yürütülmektedir.³⁵

Türk tarımının OTP'ye uyumu, gerek AB ve gerekse Türkiye açısından “müktesebat” ve yasal zemin konusunda yoğunlaşmış durumdadır.

Türk tarımının OTP'ye uyumu konusunda, AB müktesebatının Türkiye tarafından öncelikle benimsenmesi ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin büyük bir tarım ülkesi olması ve Türk tarımının AB tarımından önemli farklılıklar ortaya koyması nedeniyle, OTP'ye uyum önemli sorunlar yaratabilecektir. Daha önceki AB genişlemelerinde ortaya çıkan sorunların çözümü olarak karşımıza çıkan kademeli ya da aşamalı dâhil olmak kavramının, Türk tarımının OTP'ye uyumunda da yine gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu noktada bugün itibariyle baktığımızda müktesebat uyumunun belli bir noktaya kadar entegre olduğunu görebiliriz.

Örneğin; AB'nin talep ettiği işleyen ve kullanılan bir çiftçi kayıt sistemine Türkiye bugün ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi) dediğimiz sistemle sahiptir. Bir başka örnek ise hayvan kimlik sistemi talebi Türkiye uyum süreci dahilinde hayvan kimliklerini zorunlu hale getirmiştir ancak hala bazı küçük hayvan işletmelerinde ve denetimin olmadığı noktalarda kimliksiz hayvan olabilese de bu durum istisnai durum olacaktır.

³⁴ Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında bir Ortaklık Yaratan Anlaşma (Ankara Anlaşması), T.C Dışişleri Bakanlığı, 1963, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-_ankara-anlasmasi_-12-eylul-1963-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

³⁵ Türkiye Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi kararları, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2001 s.177 https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/okk_tur.pdf (Erişim Tarihi:07,07,2019)

OTP'nin tam olarak uygulanması için bu müktesebat uyumu yeterli değildir. Asıl üzerinde durulması gereken nokta serbest pazar ve rekabet gücü olacaktır.

OTP uyumunun sağlandığı noktada ortaya bazı sorunlar çıkacaktır. Bu noktaya Gümrük Birliği üzerinden ortaklık ilişkisiyle bakarsak kotaların, sübvansiyonların, koruma araçlarının olmadığı durumda Türkiye çiftçisi serbest Avrupa piyasasında silinmeye mahkûmdur. Doğrudan desteklemeler ile ya da diğer bir deyişle üretim değil üretici bazlı destekleme alan Avrupa çiftçisiyle özellikle hayvancılık ve hububat sektöründe fiyat rekabetinden uzak kalacaktır. Bunun birden fazla nedeni olduğunu söyleyebiliriz.

Tarım tavizleri; Bugün içinde bulunan ilişkide Avrupa Birliği'nin sağladığı tarım tavizleri özellikle bahsedilen hububat ve hayvancılık sektöründe Türk çiftçisinin can simidi sayılan bu tavizler ortadan kalkacaktır.

Maliyetler; Türkiye çiftçisinin genel itibariyle ürün yetiştirmek için kullandığı mazot, gübre, ilaç gibi ara girdileri ya da hayvancılık için kullandığı yemi Avrupa çiftçisine kıyasla daha pahalıya satın alması ve genelde ithal ürünler olduğundan, kur farkıyla beraber bu ürünlerin daha da pahalıya alınması ve dolayısıyla bu maliyet farkının serbest piyasada fiyat farkı olarak yansımaya neden olacaktır.

Teknoloji; tarımda ortaya çıkan makineleşme ve teknoloji farkından birim alandan alınabilecek verimin daha farklı olması.

İşletme büyüklüğü; Türk tarım işletmelerinin genelde orta ya da küçük ağırlıklı olmasından dolayı piyasayı etkileme gücünden yoksun olacak olması.

Tarım Personeli; Türk çiftçisine göre AB çiftçisinin tarımla ilgili daha iyi eğitilmiş olması ve yetişmiş personeli olması.

Depolama; Türkiye'de depolama ve saklama alanı yetersizliği.

Ancak uyum sürecinin anahtarı Türkiye'nin en azından dezavantajlı olduğu ürünlerde AB bütçesinden destek alarak zamanla AB çiftçisiyle Türk çiftçisinin rekabet edebilir konuma gelmesini sağlamak olacaktır.

Avrupa Birliği'nin ilk politikalarından ve kapsamı bakımından en geniş olan politikası olan OTP, tarım alanında Avrupa Birliğine üye olan devletlerin tarım alanında oluşan milli politikalarını çiftçinin ve tarım ürünleri ticareti ekonomisinin entegrasyonunu hedefleyen bir politikadır. İlk önceleri nüfusun beslenebileceği kaynakları savunmak, geliştirmek ve çiftçi ve tarım sektörünün standartlarını arttırmaya yönelik olarak uygulanan OTP amaçladığı noktaya beklenenden hızlı ve kısa vadede ulaşmış ve hatta 19880'li yıllardan itibaren hedeflerin üzerine çıkarak özellikle süt ve et ürünleri sektöründe üretim fazlaları verilmesi ortaya çıkmıştır. Fakat süreç içerisinde Ortak Tarım Politikası kullanılarak verilen kırsal desteklemelerin, AB bütçesinin içerisinde artarak ve katlanarak aynı zamanda kötü niyetli kullanılarak yük teşkil etmesinden dolayı hali hazırda mevzuatta olan, kullanılan ve oluşturulan bu uygulamanın yeniden düzenlenme ve reform ihtiyacı kamuoyunun nezdinde ortaya çıkmıştır. Tarım sektörü Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik adaylığının gündeme getirdiği başlıklarda en önemlilerinden biridir dolayısıyla tarafların tarım sektörüne dikkatle ve sabırla yaklaşması gerekmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Türkiye'nin tarım dinamiklerinin Avrupa Birliği Tarım sektöründen ciddi farkları olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında ortaya çıkan bir başka durumsa Avrupa Birliği'nin genişleme dalgalarıyla büyümesi ve OTP'de yapılan güncelleştirmeler, Avrupa Birliği tarım sektörü ve OTP'de önemli farklılıklar ve değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin tarım sektörünün Ortak Tarım Politikası ile bütünleşme süreci; hali hazırda farklı olan iktisadi ve bütünsel sosyal yapıdan farklı olarak, Türkiye'nin iç dinamiklerine bağlı olarak gelişmek zorundadır. Türkiye iç dinamiklerine bakarsak işletme büyüklüğü ve yapısı, fiyat politikaları, teknolojik durum, eğitimli çiftçi, dış ticaret maliyetleri marjinal verimlilik, toprak durumu, iklim durumu, ülke politikaları gibi bir çok sosyal ve ekonomik sistemi göz önüne almamız gerekmektedir. Avrupa Birliği'ne üye devlet statüsü kazanmadan ya da Avrupa Birliği'nin iktisadi ve mali olanaklarından yararlanmadan, tarım ürünlerinin Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki olacak ticarete özellikle Türkiye'nin hayvancılık, hububat, yağ bitkileri sektörlerini olumsuz etkileyebilir. Bu olumsuz etkinin Türkiye'yi sarmalayıp etkilemesinin önüne geçmek için Avrupa Birliği'nin özellikle genişleme dalgaları sırasında kullandığı ve aday ülkelere belli bir avantaj sağlayan SAPARD (Tarımsal ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Eylem Planı) gibi bir kapsamına Türkiye'nin de alınması veya SAPARD benzeri

bir uygulamanın Türkiye için de geliştirilmesi ya da türetilmesi durumunda ortak tarım politikasının sonuçlarına pozitif etki yapabilir ve Gümrük Birliği'ne dahil edilme durumunda uyum için elverişli bir ortam oluşturabilir.

2.3.1. AB'ye Uyum Sürecinde Tarım ve IPARD

2.3.1.1. IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance)

İpard katılım öncesi kırsal yardım desteğidir. Avrupa Birliği, birlik adaylık başvurusu kabul edilmiş ya da potansiyel olarak adaylığı söz konusu olabilecek ülkelere karşı birliğin oluşturmuş olduğu kırsal kalkınmayı hedefleyen bir yardım programıdır.

IPARD Avrupa Birliği müktesebatında olan Ortak Tarım Politikası'nın içeriğinde olan kırsal kalkınma projelerinin uygulanmasını ve hayata geçirilmesini destekler ve uyum süreci için kolaylık sağlar.

Türkiye için Avrupa Komisyonunda 25 Şubat 2008 tarihinde onaylanan Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecindeki önceliklerini ve hedeflerini dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı hedeflemekte ve en önemlisi işletmeleri AB standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Tarımsal İşletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar³⁶ tedbiri kapsamında; süt üreten tarımsal işletmelerin ve et üreten tarımsal işletmelerin desteklenmesi,

“Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar³⁷ tedbiri kapsamında; süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının, et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanmasının, su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının desteklenmesi,

³⁶ IPARD Nedir?, (2008), Ankara <http://ipardhibesi.com/ipard-nedir-3> (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

³⁷ Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Disiplin Amirleri Yönetmeliği, 27 Ağustos 2011 Resmî Gazete Sayı : 28038 <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Mevzuat/disiplin.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

“Üretici Gruplarının kurulmasının desteklenmesi”³⁸

“Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi”³⁹ tedbiri kapsamında; çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesinin, yerel ürünler ve mikro işletmelerin ekonomik gelişiminin, kırsal turizmin gelişiminin ve kültür balıkçılığının gelişiminin desteklenmesi sağlanacaktır.

2.3.1.2. Uyum Süreci Adımları

Uyum çalışmaları sürecinde Türkiye'nin yaklaşımı “hareket halinde hedef” anlayışıyla şekillenmiştir. OTP'nin yaşadığı değişimler izlenerek o değişimlere uyum sağlama amacı ortaya konulmuştur. Türkiye'nin 2006–2010 yılları arasında uygulayacağı tarım politikalarının belirlenmesi amacıyla “Tarım Strateji Belgesi” Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır ve Yüksek Planlama Kurulu Kararı olarak yayımlanmıştır.

Bu durumdan hareketle şartlar ve tarımsal hareketler göz önüne alınarak Tarım Kanunu çıkarılmıştır. Avrupa Birliği ile uyum sürecinde gerçekleşen tarımsal teşviklerin sebze-meyve ve organik tarım gibi diğer ülkelere karşı rekabet üstünlüğümüz olan tarımsal ürünlerin üretimi, kalite ve standartlarının iyileştirilmesi için kullanılmasına özen gösterilmektedir. Avrupa Birliği uyum sürecinde ortaya çıkan mevzuat eksikliği giderilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.⁴⁰ Mevzuata uyum diğer sektörlerde ki gibi kolay ve hızlı olmayacağından öncelikle temel mevzuat konusunda çalışılmaktadır.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Mevzuatına uygun olacak şekilde 12 tane temel kanun çıkarılmıştır.⁴¹

³⁸ <https://www.tdkd.gov.tr/Mevzuat/Program/Mevzuatı> (Erişim Tarihi: 12.05.2019)

³⁹ <https://www.tdkd.gov.tr/Content/File/Mevzuat/SektorelAnlasmaTurkce.pdf> (Erişim Tarihi: 12.05.2019)

⁴⁰ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, “**Türk Tarım sektörünün AB sürecinde incelenmesi**”, 2008

<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20UYUM/Yay%C4%B1nlar%20ar%C4%B1m%C4%B1z/T%C3%BCrk%20Tar%C4%B1m%20Sekt%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCn%20AB%20S%C3%BCrecinde%20%C4%B0ncelenmesi.pdf> (Erişim Tarihi: 05.08.2019)

⁴¹ Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi, **Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı**, Ankara, 2008 s.75 <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20UYUM/Yay%C4%B1nlar%20ar%C4%B1m%C4%B1z/T%C3%BCrk%20Tar%C4%B1m%20Sekt%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCn%20AB%20S%C3%BCrecinde%20%C4%B0ncelenmesi.pdf>

- Organik Tarım Kanunu,
- Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nda Değişiklik Yapan Kanun,
- Gıda Kanunu,
- Bitki Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun,
- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu,
- Tarım Sigortaları Kanunu,
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu,
- Tarım Kanunu,
- Tohumculuk Kanunu,
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kanunu,
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından Kullanılan Grup Kredilerinden Doğan Kefaletin Sona Erdirilmesi Hakkında Kanun.
- Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda Ortak Tarım Politikasına uyum konusunda yerine getirmesi gereken sorumluluklar dönemsel olarak ayrılmıştır.⁴²

Kısa Vade

- Bütünleştirilmiş İdare ve Denetim Sistemi'nin önemli unsurlarından olan hayvan kayıt sisteminin tamamlanması,⁴³
- Tarım piyasalarının izlenmesi,
- Arazi parseli tanıma ve parsel verim gibi sistemlerin hazırlanması,⁴⁴
- Veterinerlik kapsamının genişletilmesi ve daha çok donatılması
- Avrupa Birliği dışındaki ülkelerle sınır kontrolünün Avrupa Birliği örnek alınarak yapılması,

---

B1z/T%20C3%BCrk%20Tar%20C4%B1m%20Sekt%20C3%B6r%20C3%BCn%20C3%BCn%20AB%20S%20C3%BCrecinde%20C4%B0ncelenmesi.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2019)

⁴² KIZILBEY, Yusuf Orkun, "Ürün Güvenliği ve Denetimi Tebliği Hakkında Bilgi Notu" **İstanbul Ticaret Odası**, 2008 s.6, http://www.ito.org.tr/Dokuman/DisTic/2018_Urun_Guvenligi.pdf (Erişim Tarihi: 15.07.2019)

⁴³ Hayvan Kayıt sistemi çok hızlı şekilde hayata geçirilmiştir. 2002.

⁴⁴ Parsel tanımlama sistemi Tapu ve Kadastro Müdürlükleri ve Ziraat İl Müdürlüklerinin sisteminde yer almaktadır.

Orta Vade

- Bütünleştirilmiş İdare ve Denetim Sistemi'nin kurulmasının tamamlanması,
- AB kırsal kalkınma politikası ve orman stratejinin uygulanması için gerekli idari yapıların kurulması,
- Ortak pazar çalışmasına başlanması
- Üçüncü Ülkelere karşı Sınır Kontrolü güncelleştirilmesine yönelik bir plan ve takvim sunulması,
- Gıda güvenliği sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bu işlem yapılırken Avrupa Birliği gıda güvenliği baz alınması,
- Avrupa Birliği hijyen, gıda sağlığı ve insan sağlığı standartlarına bir an önce uyum sağlanmalı ve işleme ve işletme tesislerinin güncellenerek temizlenmeli ve yeni bir görünüme kavuşmalıdır.

*Uzun Vade*⁴⁵

- Ürün kotalarının belirlenmesi,
- Birlik bütçesinden ayrılacak destek miktarlarının belirlenmesi,
- Kurum ve bileşenleriyle OTP uygulaması için yapının oluşturulması,
- Tüm bu unsurları kapsayan bir antlaşmanın gerekliliği imzalanması gibi konularda uyum süreci belirlenmiştir.
- Bu doğrultuda Türkiye için belirlenen bu 3 vade olan yaptırımların belli bir bütçeyle karşılanması gerekmektedir. Belirlenen AB'ye uyum sürecinde Türk tarımının Mevzuat Uyumu Kurumsal Yapılanması incelendiğinde, 2001 ulusal programı kapsamında 8 çalışma grubu oluşturulmuştur. 8 tane çalışma grubu 2003 Ulusal Programıyla birlikte düzenlenerek ve tarım mevzuatı ile ilgili 6 adet çalışma grubu olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Çalışma gruplarında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra öğretim görevlileri, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluş temsilcileri yer almaktadır. Söz konusu gruplar;
- Yatay konulara İlişkin Düzenlemelere Uyum,

⁴⁵ Öztürk, İsmail "AB ile müzakere sürecinde, AB OTP'sinin Türkiye uyumu ve uygulanabilirliği", 2008 s.46 http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/1162/6/ismail_ozturk_tez.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2019)

- Veterinerlik,
- Bitki Sağlığı,
- Balıkçılık, Kontrol,
- Kırsal Kalkınma,
- Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum grupları olarak çeşitlenmektedir.

25 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Birliği mevzuatına uyuma ilişkin gözden geçirilmiş ulusal programın tarım alanında öngördüğü öncelikler listesi ve bunlara ilişkin yapılacak düzenleme grupları, başlıklar halinde şu şekildedir⁴⁶;

- Tarımsal yapı değişimleri,
- Üretim faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Fiyat politikasına uyumun gerekliliği,
- İçi ve üçüncü ülkelerle ticaret politikasına uyum,
- Rekabet politikasına uyum,
- Finansman politikasına uyum,
- Tarım ürünleri pazarlama hizmetlerine uyum,
- Tarım hukukuna uyum, şeklinde önlem alınmasına ve bunun için aşağıdaki düzenlemelere gitmeye karar vermiştir.
- Yatay Konulara İlişkin Düzenlemelere Uyum
- Entegre İdare ve Kontrol Sistemi’nin (IACS) temel unsurlarının meydana getirilmesi,
- Çiftlik Muhasebe Veri Ağı’nın (FADN) kurulması,
- Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu’na (FEOGA) ilişkin idari yapıların oluşturulması,
- Organik Ürün ve Girdilerin Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun’un çıkartılması.
- Hayvan kimlik sisteminin oluşturulması,

⁴⁶ Kilit Gökhan, Türkiye AB Ortak Tarım Politikası’na Uyum Konusunda Neler Yaptı?, **İKV Değerlendirme Notu**, No:76, 2013 Kasım, s.3
https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/değerlendirme_76.pdf (Erişim Tarihi: 10.08.2019)

- Çiftçi Kayıt Sistemine geçilmesi,
- Doğrudan Gelir Desteği uygulamalarına geçilmesi gibi konuları kapsamaktadır.

'Hayvan Kimlik Sistemi' oluşturulmuş ve 2002 yılında değişime uğramıştır. Diğer yandan Çiftçi Kayıt Sistemi'ne ve Doğrudan Gelir Desteği uygulamasına geçilmiştir. Organik tarım konusunda 2002 yılındaki yönetmeliğin revizyonu gerçekleşmiş dönemler itibariyle ilgili mevzuat AB'ye uyum sağlama çalışması devam etmektedir. Diğer mevzuatlara geçmek için gerekli uyum çalışmaları başlamıştır.

2.3.1.3. Diğer Mevzuata Uyum Çalışmaları

Veterinerlik Mevzuatına Uyum

- Veterinerlik Çerçeve Kanunu çıkarmak ve bu kanunun uygulanması için AB'yle uyumu olan idari yapılanmayı oluşturmak,
- Hayvan sağlığı maddeleri ve hayvanın uluslararası ticaretini sağlayan sağlık sertifikası modelleri için tebliğ çıkarmak,
- AB üye devletler haricindeki ülkelerden ithalatla gelecek canlı hayvanların kontrol ve muayenesiyle ilişkili tebliğ çıkarmak,
- Hayvan Hastalıkları için Bildirim Sistemi Yönetmeliği hazırlamak,
- Hayvan hastalıklarını izlemek ve kontrol etmek için acil eylem planı yaparak, hayvan refahıyla ilgili tebliğ ve yönetmelik çıkarmak,
- Yemlerin nasıl olması gerektiğiyle alakalı Yönetmeliği çıkarmak,
- Laboratuvarları iyileştirme ve aşı kapasitesini artırma çalışmaları, Hayvan Hastalıklarının Bildirim Sistemi 2007 yılının Mayıs ayında girmiştir.
- Yem Yönetmeliği, Hayvansal Yan Ürünler Yönetmeliği ve Veterinerlik Çerçeve Kanunu 2004 senesinin son çeyreğine doğru yürürlüğe girmiştir.
- Mevzuata uyumun sağlanmasında kurumsal yapıyı güçlendirme projesinde 17,1 milyon € maliyetle karşılaşılmıştır. Türkiye'nin katkısı 3,7 milyon €'dur.

Bitki Sağlığı Mevzuatına Uyum

- Bitki pasaportu uygulamaları ve sınır kontrol noktaları dahil zararlı organizmalara ilişkin kanun ve yönetmeliklerin çıkarılması,
- Bitki koruma ürünlerine ilişkin yönetmelik ve tebliğlerin çıkarılması,
- Yeni bitki çeşitlerine ait ıslahı hakların korunmasına ilişkin kanun'un ıkartılması,
- Tohum Kanunu ve fide kalitesine ilişkin yönetmeliklerin çıkarılması,
- Zirai Karantina Kanunu'nun çıkartılması çalışmalarıdır (İKV, 2008a). Bitki koruma ürünlerine ilişkin yönetmeliğin uyumu 2/97 sayılı OKK kapsamında gerçekleşmiştir. Yeni bitki çeşitlerine ait ıslahı hakların korunmasına dair kanun ise Ocak-2004'te yürürlüğe girmiş ve Tohumculuk Kanunu ise Ekim-2006 yılında uygulamaya başlatılmıştır. Bitki Pasaportu uygulaması bölgesel olarak 2006 yılından itibaren uygulamaya başlanmıştır.
- Ulusal Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Stratejisinin Oluşturulması
- Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin Kabulüne İlişkin Başbakanlık Genelgesi ile Bakanlar Kurulu Kararı'nın yayımlanması,
- Ulusal Ormancılık Stratejisi'nin kabulüne ilişkin Başbakanlık Genelgesi'nin yayımlanması,⁴⁷
- .Bu çerçevede, 2004 yılı Mali İşbirliği Programında 2005 yılı sonuna kadar hazırlanması ngrlmş ve 2006 yılında Kırsal Kalkınma Stratejisi yayımlanmıştır.
- Milli Ormancılık Programı Bakanlık tarafından onaylanarak konu olan mevzuata ve yürürlüğe girmiştir.

Gıda Güvenliğini Sağlamak ve Denetlemek

- Bitkisel temeli olan bazı gıda maddelerinin güvenliğine dair yasaların yürürlüğe konulması,

⁴⁷ Kilit Gökhan, Türkiye AB Ortak Tarım Politikası'na Uyum Konusunda Neler Yaptı? **İKV Değerlendirme Notu**, No:76,2013 Kasım, s.4
https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme_76.pdf (Erişim Tarihi: 10.08.2019)

- Süt temelli ürünler için gıda güvenliği yasalarının yürürlüğe konulması,
- Et kökenli ürünleri kapsayan gıda güvenliği yasalarının yürürlüğe konulması,
- Bunların dışında kalan diğer ürünler için gıda güvenliği yasalarının yürürlüğe konulması,
- Alkollü içkilerde içeriğe dair gıda güvenliğine daie yasaların mevzuata sokulması,.
- Bu çerçevede gıdaların üretimi, tüketimi ve denetlenmesinde yetkili kurum Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na verilmiştir. 2007 yılı sonunda buna ait yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

OPD'lerin Oluşturulması ve Çıkan Düzenlemelerin Uygulanmasına Yönelik Adımların Gerçekleştirilmesi ile Tarım Sektörüne Bağlı Piyasaların Daha Etkin İzlenmesi

Hububat, çeltik sektörü, büyükbaş eti, süt ve süt ürünleri, yaş meyve ve yaş sebze, işlem görmüş ve çalışılmış sebze ve meyve, zeytin ve zeytinyağı, üzüm ürünleri ve şarap, şeker, tütün ve tütün ürünleri gibi ürün gruplarında ortak piyasa düzeni hedefleme ve düzenleme kanunu ile ilgili olan Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararlarını ve buna dair mevzuatın çıkarılmasını içeren düzenleme 2005 yılında çıkarılmıştır.

Bu düzenleme de ortak piyasa düzeni ile her ürün için fiyatlandırma da dahil olmak üzere üretimden satışa kadar planlama, ortak standartlara göre yapılacak. AB Komisyonu 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme raporunda bazı değerlendirmelerde bulunmuştur;

- Türkiye'de tarım sektöründe çalışan nüfusun fazla olduğu,
- Tarım sektörüne bakıldığında son İlerleme Raporu'ndan OPD'lerin oluşturulması yasasına kadar Türkiye fazla bir yol kat edememiştir..
- İşletmelerin hala küçük ölçekli olduğu ve bunların bir kısmının pazarla entegre olamadığı,
- Üreticilerin örgütlenmesinin yetersiz kaldığı,

- Türkiye doğrudan desteklemenin yanında üretim bazlı desteklemeyi hali hazırda öngören bir tarımsal destekleme modeli kullanmaktadır.

Devlet, Dünya Bankası'nın aracılığıyla desteklenen Tarımsal Reform Uygulama Projesi'ni 2005 senesini de kapsayacak ve değerlendirecek şekilde genişletmiştir.

Maalesef bugün gelinen noktada uygulanan bu politika işlerlikten uzak, sürdürülebilirliği tükenmiş, çarpıklaşmış ve destekten ziyade etkilerini kaybetmiş bir mekanizmaya dönüşmüştür. İçeriğinin küçük üreticileri ötekileştirdiği alakasız gübre fiyatları, kredi imkanları ve fiyat desteklemelerinin önüne geçmeyi hedefleyen bir milli gelir desteği programı oluşturmayı amaçlayan fındık ve tütün üreticilerine alternatif bir ürün sunma gayretiyle oluşturulmuş proje etkisini yitirmiş bir durumdadır. Reform süreci sakat kalmış ve güncellenmemiş olduğu ticaret bozucu destekleme etkilerinin etkisini kaybettiği gümrük vergisinin hala yüksek olduğu ve bahsedilen bitki ve hayvan gıda güvenliğinin arzu edilen amaçtan uzak olduğu ilerleme raporunda yer almıştır.

9 Kasım 2006 açıklanan İlerleme Raporunda ise;

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nda yeni yapılandırılmanın gecikmesi durumundan bahsedilmekte,

- TKB'deki bölümler arasındaki görev ve yetki çatışmasının bulunması, Çiftçi Kayıt Sistemi'nin AB'yle uyumlu olmaması,
- TKB'nin canlı hayvan ve sığır etini kapsayan ithalatındaki teknik engel uygulamasının devam etmesi,
- Toprak Mahsulleri Ofisi'nin un ihracatındaki uygulamalarının, yasak ihracat desteği olarak eleştirilmesi ve nitelenmesi,
- Kırsal kalkınma için IPARD ajansının oluşturulmasıyla ilgili mevzuatın daha tamamlanmaması, Türkiye'nin AB fonlarından yarar sağlaması ve akreditasyon sürecinin gecikmesi,
- Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar bölümünde AB mevzuatını ve Müktesebatını göz önüne alınmamasının eleştirilmesi,

- Bitki sağlığındaki noksanlıklara da değinilerek, bitki sağlığı, tohum kalitesi, zirai karantina ve bitki koruma konusunda Avrupa Birliği'nin ve Türkiye mevzuatının uyumsuzluğunda bahsedilmesi,
- Hayvan refahı konusunda gelişmelerin az ve eksik olmasından sze edilmiş,
- Hayvan Sağlığı ve Gıda Güvenliği alanında kuş gribi probleminde etkili mücadeleyi,
- Küçük hayvan kayıt sisteminin ilerlediği, büyükbaş hayvan kayıt sisteminin ise gelişmesinden,
- Ulusal Kalıntı İzleme Programı'ndaki gelişmeden ve süt ürünleri, kanatlı hayvan ve süt sektöründe olan bu program Avrupa Birliği tarafından onaylanmıştır. 2007'de yayınlanan ilerleme raporunda ise tarım başlığı içerisinde yalnızca GSYH'nin 2005'e göre düşük seviye olduğundan söz edilmiştir. 2005'de % 10,3 olan oranın 2006'da %9,2'ye gerilediği görülmektedir.

Uyum süresince en temel başlıklardan birisi fiyatlandırma politikasında olan değişikliklerden oluşmaktadır. Fiyatlandırma politikasındaki değişikliklerle tarım ürünündeki fiyatları AB fiyatlarına eşitlemek olan fiyat politikasındaki uyumu AB'nin yüksek tarım ürünlerinin yüksek fiyatlarına denkleştirmektir.

Bu vaziyet dünya piyasalarında Türkiye aleyhine rekabet için dezavantajdır. Bu sorun olan etkiler başlık olarak şu şekilde sıralanır:

- Tarımsal altyapı sorunları,
- Tarımdaki nüfusun fazla olması,
- Muhasebe veri ağı, yıllık ististikler ve tarımsal kayıt sisteminin yeterli olmaması,
- Mali kaynakların yeterli olamaması,
- Teknik hizmetlerinin yeterli olmaması,
- İdari sistem sorunları,
- Tarımla ilişkili kuruluş, yetki ve kurumlarda karmaşıklık olması,

- Destekleme politikalarında bulunan eksiklikler,
- Gıda denetim mekanizmasında olan sorunlar,
- Toprak mülkiyet yapısındaki adaletten uzak ve dengeli olmayan oluşum,
- İşletmelerin parçalı ve küçük olması,
- Girdinin kullanımlarında verimliliğin düşük ve yetersiz oluşu, maliyetlerin yüksek ve üretimin düşük olması
- Teknoloji kullanımda yetersizlik
- Rekabet gücündeki düşüklük,
- Örgütlenme oranında düşüklük,
- Pazarlamadaki sorunlar.
- Türkiye'nin uyum sürecindeki olumlu olan gelişmeleri başlıkları şunlardır:
- Ürün kalitesinin iyileştirmek,
- Organik tarım,
- Hayvan hareketleri ve Hayvan Kimlik Sistemi'nin kontrolü çalışmalarında sağladığı başarı,
- Tarım politikasında reformu başlatmak,
- Üretici örgütleri yasasını çıkarmak.
- AB böyle farklı konularda, Türkiye'nin üzerine düşenleri ve ulusal programdaki belirtilenlerini olumlu biçimde tamamlandığı belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE AB TARIMININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Türkiye-AB Tarımının karşılaştırılması

Öncelikle Türkiye'nin genel Dünya Ekonomisinde hangi durumda olduğuna baktığımızda

Tablo 2
Dünya Ekonomisinde En büyük 20 Ülke (2019,M\$)

Ülkeler	Üretim Değeri	%Pay
ABD	21.345.600	1
Çin	14.217.400	2
Japonya	5.176.180	3
Almanya	3.965.956	4
Hindistan	2.971.221	5
İngiltere	2.821.600	6
Fransa	2.761.109	7
İtalya	2.026.212	8
Brezilya	1.960.262	9
Kanada	1.739.213	10
Güney Kore	1.656.445	11
Rusya	1.610.419	12
İspanya	1.429.126	13
Avustralya	1.417.655	14
Meksika	1.241.568	15
Endonezya	1.101.043	16
Hollanda	914.102	17
S.Arabistan	768.067	18
İsviçre	708.050	19
Türkiye	706.183	20
Diğer	15.000.000~	17 Top-G20 %
Toplam	85.532.000	100

Kaynak: Birleşmiş Milletler, <https://www.bmdergi.org/language/tr/arsiv/> (Erişim Tarihi: 06.06.2019); IMF Download Entire World Economic Outlook Database, 2019 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/01/weodata/download.aspx> (Erişim Tarihi: 06.06.2019)

Tablo 2'ye baktığımızda Türkiye'nin üretim değerinin 20.sırada olduğunu görüyoruz. Almanya, İtalya, Fransa gibi Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye'nin çok daha önünde olduğu ve dolayısıyla GSYH'nin Türkiye'nin önünde olacağını söyleyebiliriz.

Bu durumun tarımı yansıttığını söylemek doğru olmaz dolayısıyla tarımsal üretime de bakmak gerekir.

Tarımsal üretim grafiği (Tablo 3) Türkiye'nin dünya ekonomisinde olan rolüne göre tarımsal üretimde çok daha ileride olduğu görülecektir.

Türkiye'nin 8. sırada olduğu durumda AB ülkelerinin geri sıralarda olduğu gözükmemektedir. Bu grafiklerden hareketle;

- Türkiye ekonomik büyüklük olarak 20. sıralarda olurken tarımsal üretimde 8. sırada kendine yer bulmuştur. Diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında
- Avrupa Birliği'nin en büyük tarım ekonomisiyiz demek yanlış olmayacaktır. Tarımsal büyüklük bakımından ve tarımsal ekonomi çapı olarak en büyük Avrupa ülkesiyiz.

Tablo 3
Dünya Tarımsal Üretiminde En Büyük 20 Ülke (2019, Milyar Dolar)

Ülkeler	Tarımsal Üretim
Çin	968,6
Hindistan	401,3
ABD	175,331
Endonezya	133,820
Brezilya	93,414
Nijerya	78,542
Japonya	53,242
Rusya	63,326
Türkiye (8.)	51,788
İran	44,28
Pakistan	69,7
Fransa	38,992
Meksika	39,34
Tayland	39,40
Arjantin	35,76
İtalya	37,245
Mısır	36.033
Avustralya	36,61
Vietnam	34,340
Malezya	27,637

Kaynak: Birleşmiş Milletler, <https://www.bmdergi.org/language/tr/arsiv/> (Erişim Tarih: 16.05.2019)⁴⁸

⁴⁸ Birleşmiş Milletler Verileri. <https://www.bmdergi.org/language/tr/arsiv/> (Erişim Tarih: 16.05.2019), Tablo Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde Çin kalabalık olan nüfusunu beslemek için tarımsal üretime önem vermek zorundadır. Dolayısıyla iş gücü avantajı maliyet avantajı gibi farklarla ilk sırayı almıştır. Tarımsal üretim hacminin en büyük olduğu ülke Çin'dir.

Çin'i 2.sırada Hindistan izlemiştir. Eğer toplam nüfusa bakarsak Hindistan'ın 2.sırada olduğu gözlenecektir. Bu noktadan hareketle nüfusu fazla olan ülkeler en büyük tarımsal üretimi yapmaktadırlar.

Ama iş üretilen ürünleri satmaya geldiğinde ya da ihtiyaç olan ürünlerin alımına geldiğinde işler değişim göstermektedir en fazla üretime sahip olan ülkeler üretim değeri ve katma değer açısından geride kalmaktadırlar. Bu durumda tarımın gelişmişlik seviyesini göstermektedir.

Türkiye içinde aynı problem söz konusudur tarımsal üretimde 8. sırada olan Türkiye, üretilen tarım ürünlerinin değerinde ancak 25. sırayı alabilmiştir

Daha iyi anlamak açısından tablo 4'e bakacak olursak. 37.245 milyar tarımsal üretimi olan İtalya 51.788 milyar dolar üretimi olan Türkiye karşısında ticaret konusunda 51,345 milyonluk tarım ürününü ticarete dahil ederken Türkiye ancak 18.370 milyonluk ticaret yapabilmiştir.

Tablo 4
Dünya Tarımsal Ürün Ticareti (2018, Milyon Dolar)

Ülkeler	Tarımsal Ticaret (Milyon \$)
Çin	82,793
ABD	171,413
Almanya	96,057
Japonya	12,005
Hollanda	111.629
İngiltere	34,054
Fransa	76,954
İtalya	51,345
Belçika	50,886
Rusya	34,664
İspanya	60,309
Kanada	69,164
G.Kore	13,336
S.Arabistan	4,115
Meksika	35,178
Hindistan	38,927
Hongkong, Çin	12,797
Malezya	26,780
Endonezya	46,033
Polonya	37,704
Türkiye (25.)	18.370
Diğer	781,000
Toplam	1.750,000

Kaynak: WTO, <https://data.wto.org/> (Erişim Tarihi: 15.09.2019)⁴⁹

Tablo 5
Avrupa Birliği'nin 2017 Yılı Ekonomik Göstergeleri

Yüzölçümü	4,381,376 km ²
Nüfus Popülasyonu	511,522,671
Üretim, Harcaama ve GSYİH	15.326.468,00
Reel GSYİH Büyüme Oranı	%2.4
Kişi Başı GSYİH/Avro	29.900
İstihdam	239.914
İstihdam Oranı (20-64 Yaş)	%72.2
Toplam İşsizlik	18.779
İşsizlik Oranı	8,70%

Kaynak: EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat>, (Erişim Tarihi: 05.07.2019)⁵⁰

⁴⁹ Dünya Ticaret Organizasyonu verileri, <https://data.wto.org/> (Erişim Tarihi: 15.09.2019)
Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

⁵⁰ EUROSTAT(Avrupa İstatistik Ofisi) verileri.
Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6
Türkiye'nin 2017 Ekonomik Göstergeleri⁵¹

Yüzölçümü	783,562
Nüfus	79,820,000
GSYİH	851,000,000,000
Büyüme oranı	%7,4
İstihdam	28,189
Toplam İşsizlik	3,454
İşsizlik Oranı	%20,8

Kaynak: EUSTAT, TÜİK, <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/population-demography-migration-projections/statistics-illustrated> (Erişim Tarihi: 28.07.2019)

Tablo 5 ve Tablo 6'yı inceleyip Türkiye ve Avrupa Birliği'nin ekonomik ve demografik farklarına bakıp karşılaştırdığımızda gelişmişlik düzeylerinin farklı olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'nin ekonomik açıdan Avrupa Birliği'nin gerisinde kalması AB ile tarım ürünleri ticaretinde Türkiye'nin rekabet gücünü de azaltmaktadır. Ortaya çıkan işsizlik oranı farkları Türkiye'nin ekonomik ve istihdam açısından belini bükümüştür.

Ancak bütün bunların yanında genç bir nüfusu olan bir Türkiye her zaman gelişmeye açık olmaya devam edecektir. Tarım sektöründe fındık, çay gibi üretim liderlikleri ile ortak piyasada parlayabilecek potansiyeli vardır.

Bu ekonomik göstergeler ortaya konurken Türkiye'nin yakın zamanda bir darbe teşebbüsü atlattığı da göz önüne alınmalıdır. Bu zorlu sürecin oluşturduğu belli başlı sıkıntıları hem ekonomik açıdan hem de politik açıdan iyi atlattığı söylenebilir.⁵²

GSYH'nin yükseldiği bir dönemde kur riski nedeniyle sıkıntıya girmiş olsa da Türkiye Tarım ekonomisi bakımından güçlü bir ülke olmaya devam edecektir.

⁵¹ EUSTAT, TÜİK verileri.

Tablo yazar Tarafından oluşturulmuştur.

⁵² Türk Ekonomisinin Genel Görünümü, **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turk-ekonomisindeki-son-gelismeler.tr.mfa>

Tablo 7
Tarımsal İstihdam, Üretim Değeri ve Ekonomi İçinde olan Ağırlık Tablosu

Tarımsal üretim sıralaması (2017)	Tarımsal Üretim Değeri (milyar \$)	Tarımsal İstihdam Sayısı (Milyon Kişi)	Kişi Başına Düşen Tarımsal Üretim (\$)	Tarımsal İstihdam %	Tarımın Yurt İçi Hasılda Olan Payı %
Çin	968,6	132	7,332	17,5	7,9
Hindistan	401,3	214	1,873	42	15,4
ABD	175,4	2,5	70,176	1,6	0,9
Endonezya	133,4	37,3	3,576	31,1	13
Brezilya	93,8	9,3	10,086	10,3	4,5
Nijerya	78,3	17,9	4,374	36,5	20,8
Pakistan	68,7	27,5	2,534	42	22,8
Rusya	63,3	4,8	13,187	6,7	4
Japonya	53,3	1,6	33,500	3,5	1,1
Türkiye	51,7	5,5	9,500	19,3	6,3

Kaynak: TUIK, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt> (Erişim Tarihi: 20.08.2019); Dünya Bankası <https://data.worldbank.org/country/turkey?locale=tr>, (Erişim Tarihi: 20.08.2019)

Tablo 8
Tarımda Aktif Nüfus (Toplam Tarım) (2018 Yılı)

Ülkeler	Milyon Kişi
Çin	583,199,125
Hindistan	893,320,000
Endonezya	119,191,210
Etiyopya	85,207,000
Bangladeş	105,423,000
Vietnam	61,832,000
Pakistan	127,183,000
Myanmar	37,387,037
Tayland	34,637,104
Kenya	37,197,000
Filipinler	56,550,000
Nijerya	97,264,000
Uganda	33,745,000
Brezilya	28,321,000
Mozambik	19.542.103
Meksika	25,947.911
Türkiye (21.)	20,362,654
Toplam	3,500,000,000

Kaynak: FAOSTATS <http://www.fao.org/faostat/en/#country> 2018 (Erişim Tarihi: 20.08.2019)⁵³

⁵³ TUIK ve Dünya Bankası verileri. Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.
<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt> (Erişim Tarihi: 20.08.2019);
Dünya Bankası <https://data.worldbank.org/country/turkey?locale=tr>, (Erişim Tarihi: 20.08.2019).

Türkiye'nin 2014 yılı tarımsal ürün ihracatı 18.7 milyar dolar olurken, tarımsal ürün ithalatı ise 18.5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti. Gıda ürünleri dış ticaretinde 5.7 milyar dolar fazla ile, tarımsal hammadde tarafında 5 milyar dolar açık verdi.

Tablo 8 incelendiğinde tarımsal nüfusa dahil olanların sayısı görülmektedir ancak bu noktada bu veriyi açıklamak için Tablo 9'dan yararlanacağız çünkü kendi başına tarımda aktif nüfus bize nicelik bir veri sunarken tarımsal nüfus yoğunluğu kişi başına düşen tarımsal üretim ve verimlilik kavramları işin içine girdiğinde bize tarımın gelişmişlik seviyesini verir. Gelişmemiş, teknoloji kullanımının az olduğu, bilinçsiz bir tarımın yapıldığı ülkelerde tarımın ekonomiye katma değeri az olmaktadır.

Tablo 9
Nüfus ve Tarım İlişkisi Grafiği

Ülkeler	İstihdam Tarım (%)	Top. Üretim (Milyar \$)	Tarımda Çalışan Kişi (Bin)	Kişi Başına Düşen Tar. Üretim (Bin \$)	5.8 M Kişinin TR'de Yaptığı Üretimi Diğer Ülkelerde Kaç Kişi Yapabilir? (Bin)
İngiltere	1,2	14	360	38	1596
Almanya	1,5	26	593	43	1413
ABD	1,6	174	2,333	74	831
Kanada	2,4	27	429	62	986
Hollanda	2,5	15	213	70	880
Fransa	2,9	46	787	58	1061
Avustralya	3,3	35	375	93	664
İtalya	3,7	37	829	44	1388
Japonya	3,7	72	2,312	31	1990
İspanya	4,4	30	775	38	1602
G.Kore	6,6	27	1,646	16	3780
Rusya	9,7	68	7,046	9	6425
Brezilya	15,3	101	14,920	6	9159
Türkiye	23,6	61	5,796	10	-
Çin	34,8	830	261,762	3	19553
Endonezya	35,1	127	38,797	3	18940
Hindistan	47,2	302	220,837	1	45337

Kaynak: Dünya Bankası Verileri, [https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false,2012,\(ErişimTarihi:16.07.2019\)54](https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false,2012,(ErişimTarihi:16.07.2019)54)

Tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payının yüksek olması tek başına önemli bir problem olmakla birlikte aynı zamanda gelişmemiş ekonomi

⁵⁴ Dünya Bankası Verileri, [https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false,2012,\(ErişimTarihi:16.07.2019\)54](https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false,2012,(ErişimTarihi:16.07.2019)54)
Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

göstergesidir, tarımsal işçi ve iş gücünün yapısı da bu problemin olumsuz etkilerini kökten derinleştirmektedir.

Genelde kültürel ve beşeri sermayesi olmayan kişilere istihdam olanağı sağlayan tarım sektöründe, okur-yazar olmayanların sayısının diğer iş kollarına göre daha fazla olması ve işgücü niteliğinin eğitimsiz ve düşük olması tarımın toplam istihdam içindeki payı azalsa bile, boşta kalan işçinin ve işgücünün diğer sektörlerde istihdam edilmesini engelleyen önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Türkiye’de son yıllarda okuryazar oranının hızla artmasına rağmen, 2006 yılında kırsal kesim istihdamında okuryazar olmayanların oranı %13 düzeyinde iken, tarımsal istihdamın büyük bir kısmını oluşturan kadınların yaklaşık üçte biri okul yüzü görmemiştir.⁵⁵

13.6.2007 yılı verilerine göre genel istihdam içerisinde % 26,1 düzeyinde olan kadınların payı, tarım sektöründe % 47’ye yükselmektedir.⁵⁶

Türkiye’de tarımsal nüfusa bakarsak cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarında toplam nüfusun %70’inden fazla bir orana sahipken, özellikle 1950’li yıllardan itibaren, teknolojinin özellikle traktörün Türkiye’ye girmesi ve tarımda makineleşmeye geçiş, modernleşme ve eğitimin artması ekonomik sistemde değişimler başlatmış ve kente göç ile birlikte kır nüfusu azalmaya ve yaşlanmaya başlamıştır. Bu azalma 1985 yılındaki genel nüfus sayımına kadar oransal (nisbi) bir azalma iken, bu dönemde mutlak azalma süreci de başlamıştır.

Dünya kapitalizmine geç kapitalistleşen ülkelerden biri olarak eklenme ve sisteme dâhil olma sürecinde olan Türkiye'nin tarım politikalarında içsel dinamiklerin yanında dışsal dinamiklerinde önemli olduğu bir süreçte bulunmaktayız. Dikkatli baktığımızda Türkiye 26 ülke arasında ihracatta 26. sıradadır bunun nedeni olarak yine çiftçinin kullandığı mazot fiyatının yüksekliği ve maliyeti arttırmasıdır. Türkiye

---

⁵⁵ TÜİK, “İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları” [https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr; http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8](https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr;http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8) (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

⁵⁶ TÜİK, “İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları” http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8

çiftçisinin dünya piyasalarında rekabet gücü maliyetler yüksek olduğunda zayıf kalacaktır.

Tablo 10
Tarımsal İhracatta İlk 26'da Olan Ülkelerde Petrol Fiyatı (2016, \$)

Ülke	Pompa Fiyatı \$/LT
Türkiye	1,23 (26)
İngiltere	1,46 (16)
İtalya	1,44 (11)
Belçika	1,32 (9)
Hollanda	1,34 (2)
Danimarka	1,89 (22)
Hollanda	1,353)
Fransa	1,20 (5)
İspanya	1,13 (8)
Polonya	1,04 (19)
Avustralya	0,92 (15)
Arjantin	1 (13)
Çin	0,81 (6)
Ukrayna	0,73 (25)
Y.Zelanda	0,79 (21)
Şili	0,65 (24)
Kanada	0,73 (7)
Vietnam	0,59 (20)
Amerika	0,65 (1)
Brezilya	0,95 (4)
Rusya	0,55 (18)
Tayland	0,68 (14)
Hindistan	0,81 (10)
Meksika	0,72 (23)
Malezya	0,44 (17)
Endonezya	0,61 (12)

Kaynak: Dünya Bankası, 2016, <https://data.worldbank.org/indicator/EP.PMP.DESL.CD>; Dizel Pompa Fiyatları (Parantez içerisindeki sayılar ülkelerin ihracat sıralamasını göstermektedir)⁵⁷

AB ile Türkiye'nin tarımı arasında belirgin büyük farklılıklar vardır.

Grafiklerden ve verilerden yola çıkıp inceleyecek olursak AB ile Türkiye tarımı karşılaştırıldığında en belirgin farklılık, Türkiye'de tarım sektörünün GSYİH içindeki payının yüksekliği AB'ye göre yüksektir, toplam nüfusu ele alırsak içinde tarımsal istihdam oranının ve tarımsal işletmelerin ölçeği ve sayısının yüksekliğidir.

⁵⁷ Tablo Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Detaylı örnek vermek gerekirse Türkiye'de GSMH içinde tarımın oranı%14 civarında olup yüksek olmasına karşın; AB ülkelerinde örnek olarak Almanya ekonomisinde tarım sektörünün oranı %1 civarındadır ile en fazla hakim olan ekonomi olarak Yunan ekonomisinde %7,5 dolayındayken AB ortalamasının yaklaşık %2 olduğunu söylenebilir.

1998'e yılı incelendiğinde Türkiye'de tarım sektörü kişi başına düşen GSMH'sı 1400 dolarken AB'de bu dönemde bu oran 9000 dolar civarındadır. Anayasa kitapçığının atılmasıyla başlayan 2001 kriziyle birlikte Türkiye yeni bir IMF süreci ve sıkıntılı bir döneme girmiş 1400 dolar olan kişi başı hasıla 900 dolar civarına düşmüştür.

3.3. Tarımsal İstihdam ve Çiftçi Niteliği:

Türkiye'de tarım nüfusunun toplam nüfusa oranı yüzde 35 civarındadır. Avrupa'da ise bu oranlar çok daha düşüktür örneğin İngiltere yüzde 2 gibi bir oran vardır. Avrupa nüfusuna bakarsak ve ortalama olarak tarımsal nüfusun toplam nüfusa oranını söylersek yaklaşık yüzde 5-6 civarındadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bugün yaklaşık 20 milyon Türk çiftçisinin çıkarttığı girdiyi Avrupa koşullarında 5 6 milyon çiftçi elde ediyor ve dolayısıyla bu girdiyi 20 milyon değil 5 milyon insan paylaşıyor ve dolayısıyla gelirleri atmış oluyor.

Temel olarak nüfus tarımda istihdam edilen işgücü verimliliğini ve tarımda çalışanların gelir ve girdi düzeyini düşüren en önemli etkenlerden birisidir.

3.3.1. AB'de Ortalama İşletmelerin Büyüklüğü Türkiye İşletmelerinin Üç Katı

15 AB ülkesinde toplam tarım alanı 135 milyon hektar, toplam 7 milyon işletme bulunuyor. İşletme sayısı 3 bin (Lüksemburg) ile 2.5 milyon (İtalya) arasında değişmekte olup, ortalama işletme büyüklüğü 174 dekadardır.

Türkiye'de 28 milyon hektar tarım alanı ve 4 milyon işletme bulunmaktadır. 1980'de 66 dekar olan ortalama işletme büyüklüğü 1991'de 59 dekara düşmüştür.⁵⁸

3.4. AB'ye Göre "Tarımsal Girdi" Kullanımı

Dünya'da kimyasal gübre kullanımı yaklaşık olarak 116kg/ha iken Türkiye'de bu oran 85kg/ha ile ortalamanın çok çok altındadır. Hektar başına gübre kullanımı Türkiye'ye göre AB ülkelerinden olan İngiltere'de 3.3 kat (283 kg), Fransa'da 2.8 kat (240 kg), İtalya'da 2.6 kat (220 kg), Almanya'da ise 2.4 kat (201 kg) daha fazladır. Ancak bu durum sadece çiftçiye bağlı değildir bugün gelinen noktada kimyasal gübre kura endeksli bir serbest piyasadadır. Dolayısıyla maddi yönden Türk çiftçisini daha çok sarsmaktadır ama bunlara rağmen Trakya'da bazı ziraat odaları ve kooperatifler daha çok gübre kullanmaktadırlar yaklaşık 400kg/ha ancak bunun ortalamaya yansımaları zaman alacaktır.

Türkiye'de hektar başına tarım ilacı kullanımı 1.500 gr'dir. Etken olan madde kullanımı ise ancak 598 gr ile Avrupa Birliği ortalamasının onda biri düzeyindedir.

---

⁵⁸ Deniz Özyakışır, Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde AB ve Türkiye Tarımı'nın Karşılaştırmalı Bir Analizi, http://www.akademiktisat.net/calisma/ab_tr/otp_ab_tr_dozyakisir.htm (Erişim Tarihi: 09.08.2019)

Tablo 11
Türkiye ve AB Arasındaki Gübre Kullanım Makine Varlığı ve Sulama Alanı Karşılaştırması

Ülkeler	Gübre Tüketimi (KG/HA)		Traktör Varlığı (Adet/HA)		Sulanan Alan/ Top. Alan	
	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Türkiye	63,4	82,5	3,3	3,9	15,1	17,8
Almanya	233	252	10,3	8,7	4	4
Fransa	252	243,6	7,2	6,9	8,4	10,8
İtalya	170,7	155,1	18,5	20	24,7	23,6
Belçika/Lük	382	359	13,9	12,9	3	4,8
Hollanda	584	500	19,5	16,5	61,7	59,5
İngiltere	365	342	8,4	8,5	1,8	1,8
İrlanda	724	648	17,1	15,7	-	-
Danimarka	188	170	6,5	5,5	20,7	19,4
Yunanistan	129	121	8,4	8,8	35,4	37,2
İspanya	100	124,9	5,7	6,4	18,8	19,6
Portekiz	84	95	7	8,6	21,8	24
İsveç	106	100,7	6,2	6,3	4,2	4,2
Avusturya	156	164	25,2	25,2	0,3	0,3
Finlandiya	156	143	9	8,9	2,9	2,9

Kaynak: World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TRAC.ZS?end=2018&locations=TR-EU&start=1992>, (Erişim Tarihi: 08.08.2019)⁵⁹

3.4.1. Makineleşme ve Teknolojik Göstergeler

Makineleşme ve teknolojik göstergeler açısından Türkiye'nin 1990'ların sonunda ulaştığı seviye Yunanistan, Fransa ve İtalya gibi AB ülkelerinin 1980'li yılların başında ulaştıkları seviyenin altında olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni aslında Türk çiftçisinin alım gücünün düşük olması, eğitimsiz olması ve devletin yeterli desteği sağlamaması olduğunu söyleyebiliriz.

3.4.2. Üretim ve Verimlilik Farkı:

Türkiye ve AB'yi Tarımsal üretim/verimlilik yönünde karşılaştırsak Türkiye'nin AB'nin çok gerisinde olduğu görülmektedir. Örneğin;

- Buğday verimi, Türkiye'de 1.900 kg/ha olurken AB'de 3 kat fazla gerçekleşmiş 5.700 kg/ha olmuştur

⁵⁹ World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TRAC.ZS?end=2018&locations=TR-EU&start=1992>, (02.03.2019), yazar tarafından oluşturulmuştur.

- Şeker pancarı verimi konusunda Türkiye 38.000 kg/ha kalırken AB'de 58.000 kg/ha olmuş ve bu konudada daha verimli üretim gerçekleştirmiştir,
- Tütün verimi Avrupadan daha fazla tüketilmesine rağmen Türkiye'de 960 kg/ha AB'de 2.350 kg/ha civarında gerçekleşmiştir.
- Yani Türkiye'ye göre AB'de verimlilik, şeker pancarında 1.5, tütünde 2.4, buğdayda 3 kat daha fazladır.

Türkiye'de inek başına yıllık süt verimi 1.800-2.000 kg olurken, AB'de ise 5.500 kg'dir. Türkiye'de ortalama karkas ağırlığı 170 kg'dır, AB'de ise 281 kg'dir.

Yani AB'de İneklerin süt verimi Türkiye'ye kıyasla 3 kat fazla, ortalama olarak karkas ağırlığı ise 1.7 kat daha yüksektir.⁶⁰

AB'de üretilen sütün nerdeyse tamamı işlenip sanayi tesislerine giderken Türkiye'de bu oran yüzde 25 civarlarında kalmıştır.

Türkiye AB'nin işlenmiş tarım ürünleri pazarı

Türkiye'nin toplam ihracata tarım ihracatının oranı yüzde 11 AB'nin ise yüzde 7 civarındadır İthalatta ise Türkiye'nin oranı yüzde 6 olurken AB'nin oranı yüzde 11 civarındadır. Bu noktalardan hareketle işlenmiş tarım ürünü ithal ederken özellikle AB'ye karşı ham tarım ürünü sattığımızı söylemek yanlış olmayacaktır.

Avrupa Birliği ve Türk tarımı arasındaki en büyük farklardan biri bütçe ayrımıdır AB bütçesinin yüzde 50'sini toplam ekonomideki payı yüzde 6 olan tarıma ayırırken Türkiye'de bu durum ekonomideki payı yüzde 35'i bulan tarım sektörüne karşı toplam bütçesinin yüzde 25'i civarı olmuştur.

Ancak bu verilen desteklemeleri ve bütçeleri konuşurken dikkat etmemiz gereken husus Türkiye'de verilen desteklerin çoğu fiyat bazlıdır. Avrupa'da ise bu desteklemeler doğrudan bazlıdır.⁶¹

⁶⁰ Zübeyir Turan, Dilek Şanver ve Kezban Öztürk, "Türkiye'de Hayvancılık Sektöründen Süt İnekçiliğinin Önemi ve Yurtiçi Hasılaya Katkısı ve Dış Ülkelerle Karşılaştırılması", 2017, s.60-74.

⁶¹ Oral Necdet, Türkiye Tarımında AB ile Rekabet edebilir mi? <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/11805-turkiye-tariminda-ab-ile-rekabet-edebilir-mi> (Erişim Tarihi: 19.06.2019)

AB'de tarım ve gıda ürünlerinin durumu:

Ortak Tarım Politikası'nın geçtiği süreçler düşünüldüğünde üretimden çok üretici bazlı destekleme modeline geçilmesinin nedeni arz artışıdır ve bu durum tarım ve gıda ürünlerinde stok oluşturmuştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra açlık, kıtlık gibi sorunlarla boğuşan Avrupa bugün geldiği noktada stok yapabilir konumdadır, ancak bu durumun tüketici üretici refahını etkilemesinden korkulmaktadır. Şartlar değişmiş ve bugün kaliteye ve ekolojik etmenleri ve en önemlisi dünyamızın sağlığını önemseyen bir rol model haline gelen Avrupa'nın tarım ürünleri ticareti yaptığı en büyük ülkelerden biri Türkiye'dir.

AB tam üyelik sürecinde gösterdiğimiz entegrasyon çabaları ve verilen kararlar ve ortaya konan hedefler, sektördeki değişimler ve artan desteklemeler ve yatırımlar ile son 10 yılda yükselen üretimimizle bugün dünyada 7'nci, Avrupa'da ise ilk sırada yer almaktayız. Ancak kişi başına düşen milli gelir tarımda hala ortalamamızın altında ve yeterli değil bu durumda tam üyelik sürecinin bize kattıkları ve olası tam üyelik durumunda tarım sektörünün genişleyeceği yadsınamaz bir gerçektir.

AB'de yeni üye olan ülkelerin çiftçilerinin gelirleri, AB'ye üye olmasıyla birlikte tam zamanlı çalışan tarımsal işçinin geliri 2000 ile 2011 yılları arasında Letonya'da beş kat; Estonya'da üç kat; Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da yüzde yüz; diğer bir örnek olan Slovakya'da ise yüzde 50'den fazla artmıştır.

Beşinci genişlemenin ikinci dalgasıyla 2007 ile 2011 arasında çiftçilerin geliri, Romanya'da %100 artış gösterirken; Bulgaristan'da yüzde 40 oranında yükseldi.

Ortak Tarım Politikası'nı işler ve uyumlu kullanırsak bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Türk tarım sektörünü ve çiftçisinin refahını yükseltecektir.

SONUÇ

En eski sektörlerden biri olan ve toprakla ilgili uğraşları tanımlayan tarım sektörü insanlar tüketmeye devam ettiği sürece acıktıkları sürece önem teşkil etmeye devam edecektir.

Avrupa Birliği'nin tarıma verdiği önem sonucunda ortak tarım politikası oluşmuştur. Ancak ortak tarım politikası sürekli güncellenerek reformlar geçirerek günün şartları ve Avrupa'nın çıkarları doğrultusunda evrimleşerek kendini faydalı kılmıştır.

Türkiye'nin AB sürecinde gümrük birliğine dâhil olması ve tarım ürünlerinin ve tarım ticaretinin ortak piyasada dolaşabilmesi Türkiye'nin tarımsal kapasitesi arttıracak belli başlı sektörlerde uzmanlaşmasını sağlayacaktır.

Bu süreçte ana amaç desteklemelerle ya da ürün bazlı ödemelerle Türkiye'ye destek verilmelidir maliyetler konusunda Türkiye'nin yapısal dönüşümüne destek olunmalıdır.

Türkiye'nin AB'nin uzun çalışmalar sonucu oluşturduğu, son derece karmaşık, oluşum sonrası sürekli değişime uğramış ve bu değişimin de halen devam ettiği,

OTP uyumunun kolay olmayacağı açıktır.

Son genişleme dalgasında ise yeni ülkeler eski ülkelerle aynı sorumlulukları paylaşıırken, aynı haklara sahip değillerdir. Bu, AB'nin son genişlemedeki strateji değişikliğini ortaya koymaktadır. AB'nin son katılan üyeler için benimsemiş olduğu bu yaklaşımın olası bir üyelik halinde Türkiye için de geçerli olacağı söylenebilir.

Türkiye'nin OTP'ye dahil olduğu durumda Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki tarım ürünleri ticaretinin serbest piyasa olduğu düşünülürse ve ortak tarım politikasının destekleme kaleminin azaltıldığı durumda özellikle hayvancılığa bağlı et

ve süt ürünleri tarımının, buğday tarımının ve yağ bitkileri tarımın olumsuz etkileneceği istatistikler sonucu gözükmektedir.

Ancak bu durum sübvansiyonlarla yada benzeri enstrümanlarla dengelendiği durumda Türk tarımının verimlilik artışıının ve büyümesinin yüksek olacağı unutulmamalıdır. Avrupanın en büyük tarım ekonomisiyiz, Avrupa'nın tarım ticareti yaptığı en büyük ülkelerden birisiyiz burada kritik noktanın serbest piyasada Türk çiftçisine rekabet hakkı tanımaktır.

Eşit olmayan ve dezavantajlı olan sektörlerde rekabet koşullarını yaratmakta ısrarcı olmamız gerekmekte zamanında Fransa'nın otp de ısrarcı olması gibi yaptırım gücüne ihtiyacımız var. Türkiye'de işletmeler küçük ve parçalı bunun bilinciyle hareket edilmelidir.

Türkiye tarımının AB'ye karşı mevcut durumu göz önüne alınarak OTP konusunda daha fazla hassasiyet gösterilmeli mağdur edilebilecek ürünler ve ürün grupları iyi analiz edilmeli fırsat eşitliğinin yaratılacağından emin olunmalıdır.

Türkiye'nin coğrafi şartları, maliyet farkları ele alınmalıdır.

Türkiye hali hazırda oluşan ithal girdi bağımlılığına czm bulmalı ya da bu maliyetleri düşürmenin bir yolunu bulmalıdır.

Ortaya cıkkan kur dalgalanmalarının maliyetleri daha da arttırması ve bu ürünlere olan tarımsal bağımlılık karşısında rekabet ortamında Türk çiftçisi kendine yer bulamayacaktır.

Çalışmada incelenen OTP ve geçirdiği evrimlerle AB ve Türkiye arasında olan tarım ticareti ortaklığının büyüklüğü ve olumlu etkileriyle ve IPARD benzeri gibi desteklemelerle Türkiye'nin mağduriyetinin azaltılarak piyasaya dahil edilmesi ve katma değeriyle beraber hem ülkesel bazda hem de birlik bazında ekonomiye ve ticarete büyük bir ivme kazanacağı görülmüştür.

AB'de sonradan ye olan ülkelerin çiftçilerin gelirleri, AB'ye ye olmasıyla birlikte tam zamanlı calışan tarımsal işçinin geliri 2000 ile 2011 yılları arasında

Letonya’da beş kat; Estonya’da üç kat; Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya’da yüzde yüz; diğer bir örnek olan Slovakya’da ise yüzde 50’nin üzerinde artmıştır.

Beşinci genişlemenin ikinci dalgasıyla 2007 ile 2011 arasında çiftçilerin geliri, Romanya’da %100 artış gösterirken; Bulgaristan’da yüzde 40 oranında yükseldi.

Ortak Tarım Politikası’nı işler ve uyumlu kullanırsak bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Türk tarım sektörünü ve çiftçisinin refahını yükseltecektir.

Ortak Tarım Politikası’na sonradan katılan bütün ülkeler tarım sektöründe başarı yakalamışlardır ve çiftçi gelirleri artmıştır. Uyum süreciyle beraber değişen mevzuat IPARD gibi programlar Türkiye tarım üretimini geliştirmiş, kaliteyi arttırmış, belli oranda kalkınmayı sağlamıştır. Veri analizi yöntemiyle yaklaşırsak doğru planlanmış bir tarımsal entegrasyon sürecinin başarılı olacağı gözlemlenmiştir.

EKLER

EK 1: Roma Antlaşması

Giriş Bölümü: “Üye devletler, Avrupa kıtasının geleceği için pazarlarını birleştirerek ekonomik açıdan birbirlerine yakınlaşmayı ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasına öncelik vermeyi taahhüt etmektedirler”.⁶²

Madde 1: Taraflar Avrupa Ekonomik Topluluğunu kurarlar.

Madde 2: Ortak Pazar kurulması, daha fazla ekonomik uyumluluk, yaşam standartlarının yükselmesi ve sıkı ilişkiler amaçlanır.

Madde 3: Üye devletler arasında ticarete engel olan her şeyin ortadan kaldırılması,

3. Ülkelere ortak gümrük tarifesi uygulanması

Kişilerin, sermayenin, hizmetlerin serbest dolaşımı

Tarım alanında ortak bir politika oluşturulması

Taşımacılıkta ortak bir politika oluşturulması

Rekabetin korunması

Ödemeler Dengesi açıklarının giderilmesi

Ulusal mevzuatların yakınlaştırılması

İşçiler için sosyal fonun kurulması

Büyüme için yeni kaynaklar ortaya konarak Avrupa Yatırım Bankasının kurulması

Deniş aşırı ülkeler ile ortaklık kurulmasını kapsar.

Başlık 2: Tarım

Madde 38: Ortak pazar, tarım ve tarım ürünleri ticaretini de kapsar.

Madde 39: Ortak Tarım Politikası'nın amaçları üzerine durulmuştur.⁶³

⁶² Traités de Rome 25 mars 1957, http://www.m-pep.org/IMG/pdf/Acte_final_traite_de_Rome.pdf s.8,25 (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

⁶³ İKV Avrupa Topluluklarına İlişkin Temel Belgeler, Cilt.1: Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Antlaşma <https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf>

Ek 2: SPAAK Raporu

Birinci Başlık: “The Fusion of Markets” (Piyasaların Birleşmesi)

Birinci bölümünde Gümrük Birliği’nden bahseder. İkinci bölümde ise kotalar vardır. Rapor kotaları iki bölüme bölerek ihracat (export) kontrolleri ve ithalat (import) kontrolleri olarak ikiye bölmüştür.

İkinci Başlık: “Rules And Common Actions” (Kurallar ve Ortak Eylem)

Birinci bölümünde rekabetle ilgili kurallar ve bunun 1 .kısımında ise İşletmelere uygulanabilecek standartlar 2. Kısımda ise Devletlerin verdiği mali yardımla ilgili kurallar vardır.

Üçüncü Başlık: “Development and Full Utilisation of European Resources” (Avrupa Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Tam Kullanımı)

Bu başlığın ilk bölümünde yatırım fonu yer almaktadır. Yatırım fonunun ilk kısmında hedefi ve görevinden bahsedilirken ikinci kısmında kaynakları ve organizasyonun nasıl işleyeceğinden bahsedilir.

İkinci bölümde ise re-adaptation (yeniden uyum) sürecinin nasıl işlediğinden ve üye devletlerin katkılarıyla finanse edilen, toplam maaşlar ve yasal ve konvansiyonel masraflarla orantılı olarak hesaplanan ve sosyal güvenlik yardımlarının kapsamını sağlayan katkılarla finanse edilen bir yeniden değerlendirme fonu kurulması. Ancak, bu hesaplamada ücretlerin ve sosyal masrafların hariç tutulması gerekli olacaktır denilmektedir. EC6C’nin özel yeniden uygulama sistemine giren sektörlerin listesi. İşsizliğin, ortak pazarın kurulmasının bir sonucu olduğunun ve üye devletlerin kendilerinin gerekli harcamaları yapmaya başlaması şartı altında olması şartı ile kendilerinin de bazı durumlarda ve belirli amaçlar için harcamaların % 50’si önceden kararlaştırıldı. Belirli bir üretimin kesin olarak durdurulmasıyla bir işletmenin kısmi kapatılmasının tamamen kapatılması durumunda, iş gücünün en az % 10’unu etkileyen istihdamın azaltılması, en az on çalışan kişi olmakla birlikte fon, aşağıdakileri kapsayacaktır: işçilerin işlerini değiştirmeleri durumunda yeniden eğitilmesi. Bir dönüşüm süreci içerisinde bir girişimin işgücünün tamamını veya bir kısmını geçici

olarak düşürdüğü veya işten çıkardığı durumlarda fon, bu girişimin yeniden bir program altında çalışmayı beklerken işçilere ödeme yapmalarına izin vererek yardımda bulunacaktır. ve ilgili hükümet tarafından iletilen ve Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan finansmanı. İşletmelerin aşamalar halinde kapatılması durumunda fon, diğer işletmelerde yeniden işe alma planı sunulması ve programın yeniden istihdamın ilerici olamayacağına işaret etmesi durumunda, maaş ödemeleri için kararlaştırılan mali yardıma katılacaktır. Komisyon, Konsey'de nitelikli bir çoğunluk tarafından onaylanması gereken teklifleri sunacaktır. Bu kademeli işten çıkarmalar nedeniyle etkilenen çalışanlar, herhangi bir durumda, istihdamın azaltılmasının durdurulması durumunda olduğu gibi, aynı ödeneklere hak kazanacaktır. Komisyon, özellikle istihdamın azalması durumunda, kazanılanlara çok fazla yayılan koşulları belirleyerek, mecliste oylamaya sunulan yürütme kararlarını alabilir.

Üçüncü bölümde ise Free Movement Of Labor (İş gücünün serbest hareketi) üzerinde durulmuştur. Her bir üye devlet, istihdam edilmesine izin verecek diğer üye devletlerden çalışanların sayısını yıllık olarak artıracaktır. Artışın temeli şöyle olacaktır. Her ülkeye diğer ülkelerden kabul edilen yeni işçi sayısının son üç yılı ortalaması, Topluluk veya geçmişte yalnızca az sayıda yabancı işçi istihdam etmiş olan ülkeler için toplam ücret kazancı sayısının yüzde biri. İşçi sayısının arttırıldığı oranlar daha yavaş olabilir. Bazı, belirli bir ülkede büyüktür: Bu iki faktörü uzlaştıran bir ölçek oluşturulmalıdır. Avrupa Komisyonu, yabancı işçiler tarafından elde edilen hakları etkilemeden, belirli belirli sektörlerdeki işçilerin yaşamları veya istihdamı için tehlikeli olabilecek iş gücü girişini önlemek için gerekli koruma önlemlerine karar verecektir. Yabancı işçilerin tüm işlere erişimi, yabancı bir işçinin bir işe girmesine izin vermeden önce, OEEC ülkeleri tarafından uygulanan beş yıllık bekleme süresinin tüm meslekleri için giderek kısılmasıyla sağlanacaktır. Avrupa Komisyonu, Devletlerin milliyet temelinde, vatandaşlara, bağımsız bir mesleğe veya bu mesleğin uygulanmasına ilişkin olarak, yabancı uyruklulara göre daha uygun muamele gerektiren tüm ayrımcı düzenlemelerin (yasal, idari veya idari uygulamalar) aşamalı olarak kaldırılması. Bu ilke, kamu düzenini ve emniyetini düzenleyen hükümlere zarar getirmeksizin giriş ve ikamet ile ilgili düzenlemeler için de geçerli olacaktır.

Dördüncü bölüm ise içeriğinde Free Movement Of Capital (Sermayenin serbest dolaşımı) üzerinde durur. Emtia işlemlerine, hizmet alışverişine ve serbest sermaye alışverişinden farklı emeğin serbest dolaşımına bağlanan transferler, en azından nicel kısıtlamaların kaldırılması ile aynı oranda serbestleştirilmelidir. Bu sorun aslında, üye devletlerin birleştirmesi gereken Avrupa Ödemeler Birliği'nin kuralları ile çözülmektedir. Devletler, geçiş döneminin sonunda, vatandaşların sınırsız vatandaşlık haklarını kucaklayan sermayenin serbest dolaşımını kurma konusunda hem fikirdir. Üye Devletler, topluluk içinde elde edilen sermayeyi ortak pazarda herhangi bir yerde elde etmek, devretmek ve kullanmak, yeni girişimler yapma hakkı dâhil olmak üzere mevcut girişimlerde bulunan hisse senetlerini alma ve yönetime katılmalarını sağlama ve mümkün olan en kısa sürede, Avrupa Komisyonu sermayenin serbest dolaşımını sağlayacak önerilerde bulunmalıdır. Bu teklifler Meclis oylamasına sunulacak ve kabul edilmeleri ilk dört yıl boyunca her bir devletin konuyla ilgili konularda anlaşmasını ve Konsey'in nitelikli çoğunluğunun ardından gerçekleşecektir denilmiştir.⁶⁴

---

⁶⁴ The Brussels Report On The General Common Market, June, 1956 http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf
Çeviriler yazar tarafından yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arie, Oskam and Meester Gerrit. **EU Policy for Agriculture, Food and Rural Areas**, Wageningen Academic Publishers, 2010.
- Bocutoğlu, Ersan. **İktisadi Düşünceler Tarihi**, 1. Baskı, Trabzon: Murathan Yayınevi, 2012.
- Coleman, William D. ve Stefan Tangermann. "The 1992 CAP Reform, the Uruguay Round and the Commission: Conceptualizing Linked Policy Games", **Journal of Common Market Studies**, 1999.
- Eraktan, Gülcan ve Necat Ören. **AB OTP Refom Süreci ve Türkiye'ye Etkileri**. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/9ea40e164f970c5_ek.pdf?tipi=14&sube (Erişim Tarihi: 10.06.2019)
- Eraktan, Gülcan. **Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası**, 1.Baskı, İstanbul: Uzel Yayınevi, 2001.
- Grant, Wyn. **The Common Agricultural Policy**, MacMillan Education UK, Londra, 1997.
- Ozturk, Murat. **Agriculture, Peasantry and Poverty in Turkey in the Neo-Liberal Age**, Wageningen Academic Publishers, 2012.
- Ritson, Christopher and David Harvey. **The Common Agricultural Policy**, 2.ed Wallingford UK CAB International CABI Publishing; 2nd edition, 1997.

Makaleler

- 2013 Sonrası AB Ortak Tarım Politikası, Tarım Balıkçılık Bakanlığı <https://www.ab.gov.tr/files/TarimBalikcilikBsk/otpreformu.pdf> (Erişim Tarihi: 03.04.2019)
- Cardwell, Michael ve Christopher Rodgers. “Reforming the WTO Legal Order for Agricultural Trade: Issues for European Rural Policy in the Doha Round”, **International and Comparative Law Quarterly**, 2006, Vol. 55, s.812- 813, <https://www.cambridge.org/core/journals/international-and-comparative-law-quarterly/issue/82800E6E8A48539BF8B5F180E87F80EE> (Erişim Tarihi: 05.05.2019)
- Çalışkan, Özgür. “Sonrası AB'nin Ortak Tarım Politikası: Avrupa Komisyonun Reform Önerileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Mart 2012, https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2014/turkiye_tarim_meclisi_sektor_raporu_2013_int.pdf (Erişim Tarihi: 21.07.2019)
- Eraktan, Gülcan. “Üretim, Tüketim, Yoksulluk Olgusu Yönünden Türkiye'de Gıda Tüketimi”, 2003, https://www.academia.edu/5888828/%C3%9Cretim_T%C3%BCketim_Yoksulluk_Olgusu_Y%C3%B6n%C3%BCnden_T%C3%BCrkiyede_G%C4%B1da_T%C3%BCketimi (07.06.2019)
- Gökdoğan, Osman. “Türkiye ve Avrupa Birliği Arasındaki Mekanizasyon Düzeyi Göstergelerinin Karşılaştırılması”, 2012.
- Günaydın, Gökhan. “Türkiye Tarım Politikasında Yapısal Uyum; 2000’li yıllar” 2009, Cilt.33.
- İKSV, İKV Yayın No: 266, “Sorularla AB Politikaları ve Türkiye: Ortak Tarım Politikası”, 2013, <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=244> (Erişim Tarihi: 10.06.2019)
- Kilit, Gökhan. “İKV Değerlendirme Notu”, Kasım 2013, https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme_76.pdf (Erişim Tarihi: 10.08.2019)
- Öztürk, İsmail. AB ile Müzakere Sürecinde, “AB OTP’sinin Türkiye Uyumu ve Uygulanabilirliği”, 2008, http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/1162/6/ismail_ozturk_tez.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2019)
- Özyakışır, Deniz. “Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde AB ve Türkiye Tarımı ‘nın Karşılaştırmalı Bir Analizi”, http://www.akademiktisat.net/calisma/ab_tr/otp_ab_tr_dozyakisir.htm (Erişim Tarihi: 09.08.2019)

- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış ilişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, “Türk Tarım Sektörünün AB Sürecinde İncelenmesi”, 2008, <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20UYUM/Yay%C4%B1nlar%C4%B1m%C4%B1z/T%C3%BCrk%20Tar%C4%B1m%20Sekt%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCn%20AB%20S%C3%BCrecinde%20%C4%B0ncelenmesi.pdf> (Erişim Tarihi: 05.08.2019)
- Terin, Mustafa, Atilla Keskin ve Seda Terin. “Gümrük Birliği’nin Türkiye-AB Tarım Ürünleri Dış Ticareti Üzerine Etkileri”, 2012, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/35494> (Erişim Tarihi: 04.08.2019)
- Tetik, Zafer Özgü. “Avrupa Birliği’nin Tarım ve Gıda Ürünleri Ticaretine Yönelik Değerlendirmeler”, 2015 <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%20%C4%B0%20C5%9ELER/Uzmanl%C4%B1k%20Tez%20Eyl%C3%BCl%202015/Zafer%20Ozgu%20Tetik.pdf> (08.06.2019)
- Turan, Zübeyi, Dilek Şanver ve Kezban Öztürk. “Türkiye’de Hayvancılık Sektöründen Süt İnekçiliğinin Önemi ve Yurtiçi Hasılaya Katkısı ve Dış Ülkelerle Karşılaştırılması”, 2017, 60-74, . https://www.researchgate.net/publication/318298995_TURKIYE'DE_HAYVANCILIK_SEKTORUNDEN_SUT_INEK_CILIGININ_ONEMI_VE_YURT_ICI_HASILAYA_KATKISI_VE_DE_DIS_ULKELERLE_KARSILASTIRILMASI (Erişim Tarihi: 05.04.2019)
- Varol, Sinan. “Dünden Bugüne Ortak Tarım Politikası ve AB Tarımının Yönetim Yapısı”, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanı, 2003, blog.aku.edu.tr/mmasca/files/2015/05/5.-AB-Ortak-Tarım-Politikası.pptx (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Raporlar ve Hukuk Metinleri

- Ankara Anlaşması, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-_ankara-anlasmasi_-12-eylul-1963-.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 03.03.2019)
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Karar Mekanizması, <https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nasil-calisir-90> (Erişim Tarihi: 05.02.2019)
- European Commission Report, 2004, https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/joint-annual-report-04-cooperation-eu-dominica-2005_en.pdf, (Erişim Tarihi: 01.03.2019)
- http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (Erişim Tarihi: 15.08.2019), Orijinal Spaak Raporu metni (Erişim Tarihi: 01.06.1956)
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm> (Erişim Tarihi: 15.08.2019)
- http://www.tim.org.tr/files/downloads/Ihracat1000/2017/2017_ilk_1000_Sunum.pdf (Erişim Tarihi: 02.05.2019)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN> Antlaşma Metni (Erişim Tarihi: 10.08.2019)
- <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, 2010 (Erişim Tarihi: 08.08.2019)
- <https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf> Roma Ant. (Erişim Tarihi: 10.08.2019)
- Sözü Edilen Anlaşma Metni, Roma Ant. <https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf> (Erişim Tarihi: 05.05.2019)
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Raporu, 2017, <http://www.tim.org.tr/tr/2017-yilinin-ihracat-sampiyonlari-aciklandi.html> (Erişim Tarihi: 02.11.2017)

Diğer Kaynaklar

- Birleşmiş Milletler Arşivi, <https://www.bmdergi.org/language/tr/arsiv/> (Erişim Tarihi: 06.06.2019)
- Dış Ticarete Ürün Güvenliği Mevzuatı, http://www.ito.org.tr/Dokuman/DisTic/2018_Urun_Guvenligi.pdf (Erişim Tarihi: 15.07.2019)
- Dünya Bankası Verileri Dizel Pompa Fiyatları, 2016, <https://data.worldbank.org/indicator/EP.PMP.DESL.CD> (Erişim Tarihi: 16.07.2019)
- Dünya Bankası verileri https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false 2012 (Erişim Tarihi: 16.07.2019)
- Dünya Bankası Verileri, https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.IRIG.AG.ZS?locations=AU&name_desc=false 2012 (Erişim Tarihi: 16.07.2019)
- EUROSTAT, 2004, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5653369/KS-CV-04-001-EN.PDF/cd1739be-addf-4f33-bc96-66c33b04453b?version=1.0> (Erişim Tarihi: 05.03.2019)
- EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat> (Erişim Tarihi: 28.07.2019)
- FAOSTATS, <http://www.fao.org/faostat/en/#country> 2018 (Erişim Tarihi 20.08.2019)
- <http://ipardhibesi.com/ipard-nedir-3> IPARD Nedir? (Erişim Tarihi: 10.05.2019)
- <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/population-demography-migration-projections/statistics-illustrated>, Erişim Tarihi: 28.07.2019)
- <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Mevzuat/SektorelAnlasmaTurkce.pdf> (Erişim Tarihi: 12.05.2019)
- <https://www.tkd.gov.tr/Mevzuat/Program/Mevzuat> (Erişim Tarihi: 12.05.2019)
- IMF Download entire World Economic Outlook Database, 2019, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/01/weodata/download.aspx>
- Oral, Necdet. <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/11805-turkiye-tarimda-ab-ile-rekabet-edebilir-mi> (Erişim Tarihi: 19.06.2019)
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Disiplin Amirleri Yönetmeliği. 27 Ağustos 2011 Resmî Gazete Sayı: 28038 <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Mevzuat/disiplin.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2019)
- Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Tarım ilacında doğru yaklaşım ve kullanım sempozyumu, (Erişim Tarihi: 26.05.2019)

TÜİK, “İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları”
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8 (Erişim Tarihi:
20.04.2019)

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001 (Erişim Tarihi: 12.06.2019)

WTO, <https://data.wto.org/> (Erişim Tarih: 15.09.2019)

